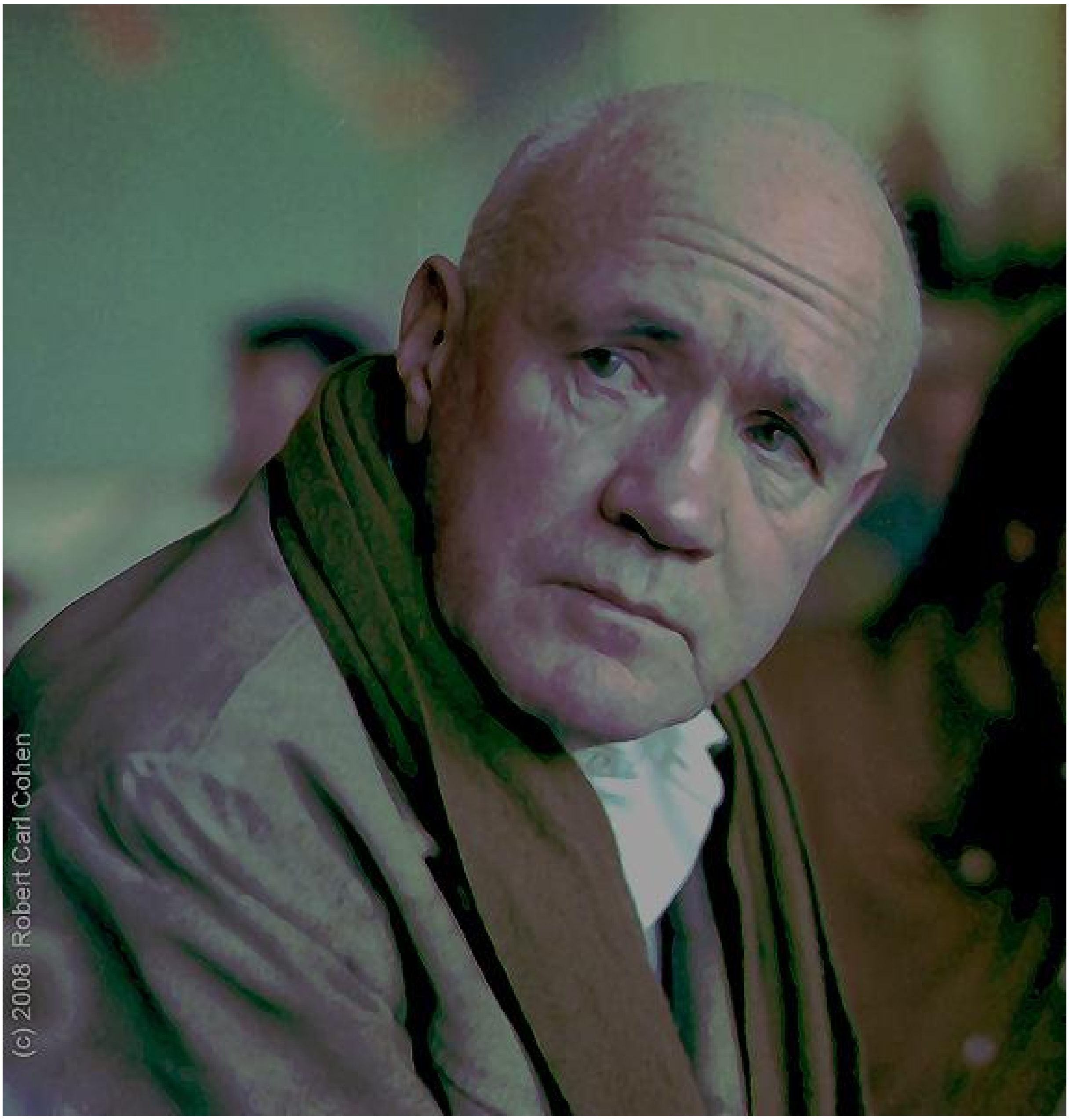

Web: http://danamarouf.com

ژان ژینییه

ژان ژینییه
ئەفسانە و واقیع

دانا رەئووف

ناوی کتێب: ژان ژینییە
نووسینی: دانا ڕەئووف
بابەت: لێکۆڵینەوە
دیزاینی ناوەوە:
دیزاینی بەرگ: ئارام عەلی
تیراژ: ٥٠٠ دانە
نرخ: ٣٥٠٠دینار
چاپی یەکەم: دەزگای جەمال عیرفان، ساڵی ٢٠١٥
کوردستان – سلێمانی

ناواخن

نووسەری بەندیخانە
ژان ژینییە: شەهید و قەدیس
ژان ژینییە و خەباتی گەلانی ژێر دەستە
ڕۆمان یاخود بیۆگرافیا
مەرگ و دوا وێستگەکانی ژیان
گوتار و هەڵوێستێکی تری توندوتیژی ژینییە
شانۆ و سەرەتایەکی بەهێز
چاودێرییەکی توندوتیژ
کارەکەرەکان
بانیژە
ڕەشپێستەکان
پەردەکان
دیدی ڕەخنەگر و خوێندنەوەی شانۆنامەکانی ژینییە
ئارتۆ و ژان ژینییە
گەڕانەوە بۆ ڕیتواڵەکان
کارەکەرەکان
گرفتی تەنگەژە چینایەتییەکان
(کارەکەرەکان) لەنێوان گەمەی دەسەڵات و لەدەستدانی خوددا

ژیانی ژان ژینییە، لەدایکبوونی، گەورەبوونی، یاخیبوونی، نووسینەکانی، پێوەندییە سێکسییە ناتەباکانی، بەدمەستیی، سواڵکردن، هۆمۆسێکسواڵیی، دزیی، بێلانەیی، بەرەڵایی، بەندیخانە و تەنانەت مەرگی خۆشی و واقیعیش لەسەر هەموو ئاستەکان تێکەڵاوی ئەندێشەیەکی بێ مەودا دەکات و ئەفسانەیەکی جیاواز دەخوڵقێنێت. ئەفسانەیەک، کە فەیلەسوف و نووسەری گەورەی فەڕەنسی ژان پۆڵ سارتەر ١٩٠٥-١٩٨٠- بە (قەدیس و شەهید) ئاماژەی بۆ دەکات. ژینییەی ئەفسانە، ژینییەی یاخییە و یاخیبوونێکی ڕەها فەلسەفەی نووسەرێکی گەورە، لەدەرەوەی ڕێسا و بنەما لۆژیکی و مورالییەکانەوە دەستەبەر دەکات و فۆرمێکی فیکری و لە هەمانکاتدا ڕیتواڵی پێ دەبەخشێت.

ئەم نووسەرە لە نۆزدەی مانگی دیسەمبەری ساڵی ١٩١٠ دا لە پاریس بە زۆڵیی لەدایک بووە، باوکی تا ئێستایش نازانرێ کێ بووە، دایکی ئافرەتێکی سۆزانی بووە و بۆ دابینکردنی ژیانێکی کولەمەرگیی جەستەی خۆی فرۆشتووە. لەدایکبوونی ژینییەیش هەر لەسەرەتاوە کارەساتێکی کۆمەڵایەتیی، ئاکاریی و دەروونیی بۆ ئافرەتێکی بێکەسی بێدەرامەت دروست دەکات. بێگومان ئەو دایکە نەک توانای پەروەردەکردنی ئەو کۆرپەیەی نابێت، بەڵکو ناتوانێت لەسەر ئاستێکی زۆر ساکاریش، بژێوی ژیانی خۆیشی دابین بکات. لەبەر ئەوە، ئەو دایکە تەنها دوای حەوت مانگ ئەو کۆرپە تازە لەدایکبووە دەداتە دەست یەکێک لە هەتیوخانەکانی ئەوکاتەی پاریس.

هەر بە ماوەیەکی کەم خێزانێکی جووتیار لە باشووری فەڕەنساوە دێن و ئەو منداڵە هەتیوە دەگرنە خۆیان، بەڵام ژینییە هەرگیز لەنێو ئەم خێزانەدا جێگای نابێتەوە، نانێکی گەرم ناخوات و ناشبێتە منداڵی ئەم خێزانە و هەر زوو لەسەر دزیی پەرتەوازە دەبێت. پەرتەوازەبوونی ژینییە لەو سەرەتایەدا، لەو دەسپێکە نوێیەی ژیاندا، پەرتەوازەبوونی مرۆڤێکی گەورە و لەدایکبوونی ئەفسانەی جیهانێکی نوێیە. ژینییە لە تەمەنی دوانزە ساڵییەوە واز لە قوتابخانە دەهێنێت، ڕێگایەکی چەوت دەگرێتە بەر، دەبێتە دز، هۆمۆسێکسواڵ، بەدمەست، شەڕانی و دوای ئەوە بۆ چەندین جار لەسەر دزیی دەگیرێت و دەخرێتە بەندیخانەوە، کە بۆ یەکەمجاریش دەگیرێت و زیندانی دەکرێت، تەمەنی تەنها پانزە ساڵان دەبێت. بەم شێوەیەیش ژینییە هەموو قۆناخی هەرزەکاریی و گەورەبوونی لە بەندیخانەی چاکسازیی گەنجان و دەزگا کۆمەڵایەتییەکان دەباتە سەر، زۆر جار ڕادەکات و دەگیرێتەوە، ڕادەکات و دەگیرێتەوە. کە گەورەش دەبێت بەشێکی زۆری تەمەنی هەر لە بەندیخانەکانی فەڕەنسادا دەباتە سەر.

ژینییە لە دەیەی سییەکانی هەزارەی ڕابردوودا، وەک هەرزەکارێک، گەشتێک بەنێو زۆربەی وڵاتانی ئەوروپای ڕۆژئاوادا دەکات، لەم قۆناخەیشدا زیاتر وەک دزێکی بچوک دەناسرێت و هەر لەم سەردەمەیشدا دەکەوێتە فرۆشتنی لەشی خۆشی. لەشفرۆشی بۆ ژینییە ئامرازێک بووە

بۆ دەرامەت و بژێوی ژیان، بەڵام دواتر دەبێتە چێژ و هێماگەلێک و سیمایەکی تایبەتمەندی ژیانی ئەم نووسەرە.

نووسەری بەندیخانە

یەکەم ڕۆژی لەدایکبوون، دەبێتە یەکەم ڕۆژەکانی دیاریکردنی چارەنووسێکی ڕەش و هەڵگێڕانەوەی بەهاکانیش، یەکەم ڕۆژەکانی ژیان لە هەتیوخانەکانی پاریسدا دەباتە سەر و لەنێو دیوارە ڕەق و تەقەکانی بەندیخانەکانیشدا گەورە دەبێت. ژینییە لە بەندیخانەکاندا هەست بە ئازارەکانی هەتیویی خۆی دەکات، لەهەمانکاتدا لە مانا ڕاستەقینەکانی سەربەستییەکی ڕەهاش دەگات؛ ئەو سەربەستییەی، کە بۆ ئەو بە تەواوی بزرە. ژینییە لە دەروازەی بەندیخانەکانەوە، لە ڕوانگەی ژیانێکی بوهیمییەوە، هەموو تەمەنی خۆی بۆ گەڕان و دۆزینەوەی چەمک و ماناکانی وشەی سەربەستیی تەرخان دەکات. هەر لە بەندیخانەیش لە ئازارەکانی (ئەوانیتر) دەڕوانێت و لێیان تێ دەگات، ئەوانیتر کە سارتەر بە (دۆزەخ) ئاماژەیان بۆ دەکات، بەڵام ژینییە لەو دۆزەخەدا، دۆزەخی هاوڕێکانی بەندیخانەی، ئارامیی دەدۆزێتەوە.

بێ دایک و باوکیی و بێلانەیی وا لەم نووسەرە دەکات ڕێگایەکی تر، جیاواز لەو ڕێگایەی، کە یاساکانی کۆمەڵگا دایانڕشتووە، هەڵبژێرێت. بەڵام لەو ژیانە پڕ لە تاوانە، بێگومان بەپێی یاساکانی کۆمەڵگا، سەربەستییەکی ڕەها بۆ خودی خۆی دەخوڵقێنێت و هیچ شتێک نایترسێنێت و بەهیچ شتێک دانامرکێتەوە و ڕام ناکرێت، هاوکات شتێکی دەوڵەمەند و شاعیرییش لەناوەوەی خۆیدا دەدۆزێتەوە.

لە ساڵەکانی ١٩٤٠ دا ئەم قەدیس و شەهیدە بۆ ماوەیەکی درێژ لە سەختترین بەندیخانەکانی فەڕەنسادا بەند دەکرێت، ئاستی هۆشمەندیی خۆیی و توندوتیژیی بەندیخانە و هەستێکی قووڵی پەژارە و تەنیایی، توانا و ئارەزووی نووسین لە مێشک و قەڵەمەکەیدا دەبووژێنێتەوە. لە بەندیخانەدا یەکەم وشەکانی دەنووسێت و هەر لە بەندیخانەیشدا ئازارەکانی خۆی و ئازارەکانی هاوبەندەکانی بەرجەستە دەکات. ژینییە لەم بارەیەوە دەڵێت: (لەو بڕوایەدام، کە هەر لەسەرەتای ژیانمەوە، خۆم بۆ بەدەستهێنانی هەست و هۆشێکی بەهێز ڕاهێنابێت، ئەم هەست و هۆشەیش لە نووسین زیاتر بۆ هیچ شوێنێکی تری ڕانەکێشاوم. گەر نووسینیش مانای بەدەستهێنانی هەست و سۆزێکی بەهێز بێت، بەشێوەیەک، کە وێنەکانی ژیانت بخوڵقێنێت... بەڵێ لە بەندیخانەی نەوجەوانان نووسین سەرنجی ڕاکێشاوم و لەو بڕوایەدا بووم، کە هەرگیز لە بەندیخانە ناچمە دەرەوە.) ژینییە هەر لەسەر دزیکردن ناگیرێت، بەڵکو بۆ نموونە لەسەر تاوانەکانی بەبێ مۆڵەت چەک هەڵگرتن، تەزویر، بێلانەیی و کەوتن لەسەر شەقامەکان، شەڕ و گێرەشێوێنی... هتد. ژینییە زۆر بیری لەوە کردۆتەوە، کە ببێتە پیاوکوژ؛ هەوەسێکی بەهێزی کوشتنی خەڵکی لەلا دروست دەبێت، بەڵام لەو بیرۆکەیە دووردەکەوێتەوە، خوێندنەوە و دواتر

نووسین لەم ڕێگا و بیرکردنەوەیەی دووریان دەخاتەوە. ژینییە زۆرجار کتێبی دزیوە، تەنانەت کتێبی هاوڕێکانیشی، دوای خوێندنەوەیان فرۆشتوونیەتییەوە.

ژینییە لە ئازارەکانی ژیانی خۆیەوە دەڕوانێتە ئازارەکانی ئەوانیتر و لە هەمانکاتدا دەبنە بەشێک لە ژیانی و سەرچاوەیەکی گرینگ بۆ نووسینەکانیشی، زمانێکی باڵایش دەبێتە ئامڕازی بەرجەستەکردنی ئازارەکان و گەیاندنی ئەو بابەتانەی لەڕێگای زمانەوە گوزارشتی لێ کردووە. نووسەرێکی تری فەڕەنسی (ژان کۆکتۆ) هەستی بە بەهرەی قەڵەم و ئاستی نووسینە بەرایییەکانی کردووە، لەبەر ئەوە ئامۆژگاری ژینییە دەکات و پێی دەڵێت: (تۆ دزێکی خراپی و زوو دەگیرێت. بەڵام زۆر باش دەنووسیت.)

ژینییە لە ساڵی ١٩٤٤ دا یەکەم ڕۆمانی خۆی بەناوی (دز و خۆشەویستیی) لە بەندیخانە و بە زمانێکی بەرزی ئەدەبیی دەنووسێت و لە سەرەتایشدا لە دەرەوەی دەزگاکانی چاپەمەنییەوە بڵاو دەکرێتەوە. ڕۆمانەکە سەرکەوتنێکی گەورە بەدەست دەهێنێت، خوێنەرێکی زۆر و لایەنگیرانێکی بەهێز لە دەوری خۆی کۆدەکاتەوە، بۆ نموونە: ژان کۆکتۆ، ژان پۆل سارتەر و کۆمەڵێ نووسەری گەورەی تری ئەو دەمە، لە نامەیەکدا بۆ سەرکۆماری فەڕەنسا، داوای لێبوردنی بۆ دەکەن. ژینییە هەرچەندە سزای تاهەتایی بەسەردا درابوو، بەڵام بەپاڵپشتی چینێکی گەورەی بیرمەند و نووسەر و ڕۆژنامەنووسان، لە ساڵی ١٩٤٨ دا ئازاد دەکرێت. ژان کۆکتۆ دوای بەربوونی ژینییە دەڵێت: (درەنگ یان زوو جیهان ددان بەوەدا دەنێت، کە ژان ژینییە مرۆڤێکی بەڕەوشت بووە.)

ژینییە لە ڕۆمانی (دز و خۆشەویستیی) دا بە زمانێکی بەرزی فەڕەنسی، بە زمانێکی قووڵی ئایینی، بە زمانێکی پڕ لە هەست و هۆش، باسی جیهانی پیاوخراپیی، دزیی، بەدمەستیی و سروشتی سێکسەناسازیی (الشذود الجنسی) خۆی دەکات. لەم ڕۆمانەدا زۆر بە ڕاشکاوی و بەبێ هیچ پەردە و بەربەستێک، ئاماژە بۆ ژیانێکی پڕ لە زەبروزەنگ، ناپاکیی، کۆمەڵگا بۆرژوازییەکان، بەندیخانە، تاوان، سزا و مەرگ دەکات. ژینییە دەتوانێت بە نووسینەکانی سەربەستی ژیانی خۆی بکڕێتەوە، لە هەمانکاتدا بەندیخانەکانی فەڕەنسا و یاساکانی سزا و کۆمەڵگا مەدەنییەکان ڕیسوا دەکات و دەرگایەکی تر بەڕووی ئەدەبێکی تردا، فۆرم و ستایلێکی جیاواز و هونەرێکی ناتەبایشدا دەکاتەوە. ژینییە یەکەم نوسەرە، کە بەم شێوە بەرزە، ئەدەب و شانۆ، فەلسەفە و ئیستاتیکا، دەکاتە ئامرازێکی بەهێزی بەرگریکردن لە تاوان و تاوانباران. لەساڵی ١٩٥١دا ئەم نووسەرە تەمەنی چل ساڵان دەبێت، کە دەزگای پەخشی گەلمیڕاد Gallimard کۆی بەرهەمەکانی بڵاو دەکاتەوە، ئەم دەزگایەیش ناوەندێکی گەورە و دیاری چاپ و بڵاوکردنەوەی فەڕەنسییە. دوای بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکانی و لەڕێگای ئەم دەزگایەوە، چیتر کۆمەڵگا بۆرژوازییەکەی فەڕەنسا لە ژینییە، لە تاوانەکانی، لە دەست پیسییەکانی نەدەترسان، بەڵکو بەپێچەوانەوە، خانمە دەوڵەمەندەکانی ساڵۆنە ڕازاوەکان، ئاواتەخوازبوون، کە ئەو نووسەرە گەورەیە شتێکیان لێ بدزێت.

ژینییە بەم شێوەیە، هەر لەسەرەتاوە بە ڕۆمان و شیعر و چیرۆکەکانی، بەتایبەتیش بە ڕۆمانی (یاداشتەکانی دزێک) وێنەی ئەفسانەیی خۆیمان بۆ دەکێشێت، ئەم وێنەیەیش فەیلەسوفی فەرەنسی سارتەر بنەماکانی دیاری دەکات و ڕەخنەگرەکانی دوای ئەو ناتوانن لە دەرەوەی ئەم ناوزەدکردنەوە باسی ژینییە نەکەن.

ژان ژینییە: شەهید و قەدیس

ژیانی ژینییە هەر لەسەرەتاوە، بۆ ئەدەب و شانۆی جیهانی، دەبێتە ئەفسانە و میتۆلۆژیایەکی مۆدێرن. ڕۆمانەکانی و شیعر و شانۆنامەکانی، جیهانێکی نوێ و پانتاییەکی فەلسەفی دەکاتەوە؛ بۆ نموونە ژیانی تاوانبارەکان، دز و سۆزانییەکان، بەدمەست و موعتادەکان، لە ناوەوە و لە دەرەوە بەرجەستە دەکات. چەمکەکانی تاوان و سزا و شەڕ لە فۆرمێکی ڕاستەوخۆ و لە هەمانکاتدا ناڕاستەوخۆیشدا، سمبوڵە واقیعییەکانی خۆی تێکدەشکێنێت. پێکداچوون و یەکگرتنێکی سەرسوڕهێنەر و تەلیسماویی لەنێوان بەها پیرۆزەکان و هێزی شەڕدا هەیە، شەڕ و تاوانکاریی پرسیارێکە سەبارەت بە لێبوردن، تاوانێکیش مرۆڤ ناکاتە کەسێکی شەڕانگێز و دڕندە. بەڵام لەبەر ئەوەی ئەو کەسێکی شەڕخوازە، بۆیە هەڵدەسێت بە کاری تاوانکاریی. گەر ئەو کەسە تاوانیش نەکات، هەر شەڕخوازە و تاوانبارە، چونکە ئەو کەسە شەڕ و تاوان لە ناوەوەیدا و لە دەروونیدا چەکەرەی کردووە. هەر لەبەر ئەوەیشە، کە ژینییە باسی یەکگرتنەوەی تاوانبار و پاکیزەیی دەکات: خراپەکاری، تاوان، دزی و لەش فرۆشی دەکاتە پەیامێک بۆ دۆزینەوەی خۆی، بۆ لێکۆڵینەوەی تاوان و ڕووبەڕووبوونەوەی سزا، بۆ ڕیشاڵکردنی شانەکانی تاوان، بۆ تاوانبارکردنی کۆمەڵگا سپی و مەدەنییەکان. نووسینەکانیشی جۆرێکە لە پاکبوونەوەی دەروون و ددانان بە تاوانەکانی خۆی و تاوانبارکردنی سیستەمەکانی کۆمەڵگا. ژینییە تاوان وەک جۆرێک لە خواپەرستی، جۆرێک لە ئایین و ڕیتواڵێکی ئایینی دەبینێت، بە تاوان مرۆڤ نەک هەر ڕووت دەبێتەوە، بەڵکو لە کردەیەکی توندوتیژ یان لە ڕیتواڵێکی شەڕانگێزە و پرۆسەیەکی دژ بە بنەما کولتوری و داب و نەریتە باوەکان رووبەرووی خودی خۆی، لەسەر ئاستێکی تر و لە دونیایەکی تردا، دەبینێتەوە.

لە سەرەتادا بەرهەمەکانی ژینییە دەخرانە نێو خانەکانی فەلسەفەی خودگەراییەوە، بەتایبەتیش لە بەرهەمە بەرایییەکانیدا. لەم بەرهەمانەدا ڕەوش و وێنەی ئەو کەسایەتییە بێزارکەرانەمان بۆ دەکێشێت، کە هەموو بنەما کۆمەڵایەتییەکانی ئەو کۆمەڵگایە وەلاوە دەنێن، کە ئەوان کەوتوونەتە دەرەوەی یاساکانییەوە.

هەر لەم قۆناخەدا، ڕەخەگر و لێکۆڵەرەوە سیکۆلۆژی و فەلسەفییەکان، دەکەونە شرۆڤە و ڕاڤەکردنی ژیانی ژینییە و بەرهەمەکانی، زوربەی ئەو ڕەخنەگرانە بەرهەمەکانی دەبەستنەوە بە

ژیانی تایبەتی ژینییە خۆیەوە. بەم شێوەیەیش چەمکێکی فەلسەفی، ئەفسانەیی و شیکاری دەروونیی دەبەخشن بە ژیان و بەرهەمەکانی ئەم نووسەرە.

سارتەر بەرایی ئەم کاروانەیە و هەر سارتەر لە ساڵی ١٩٥٢دا کتێبێکی گەورەی شەش سەد لاپەڕەیی لەسەر ژیانی ژینییە و بەرهەمەکانی، بە ناوی (ژان ژینییە، ئەکتەر و شەهید Saint Genet: comedien et martyr بڵاو دەکاتەوە. سارتەر لەم کتێبەیدا باسی ژینییە، وەک قەدیسێکی شەهید دەکات، هەروەها ژینییە دەخاتە ژێر لێکۆڵینەوەیەکی ووردی فەلسەفەی ئێگزیستینیالیزمەوە: ژینییە لە ژیاندا زۆر بەکراوەیی و ڕاشکاویی و بە قەناعەتەوە، دژی هەموو پرنسیپەکانی مەسیحییەت بووە، کە سارتەریش بە قەدیس ناوزەدی دەکات، ڕەخنەگرەکان ئەو قەدیسییەی ژینییە دەبەستنەوە بە قەدیسی کڵێساکانی فەلسەفەی خودگەراییەوە. هەر لەم ڕوانگەیەوە ژینییە وەک نموونەی مرۆڤێکی خودێتیی نوێ ئاماژەی بۆ دەکرێت. هەروەها سارتەر هەوڵی دەرخستنی سنوور و بنەما شیکارییە دەروونییەکان و لێکۆڵینەوەی مارکسی دەدات و دەیبەستێتەوە بە مەسەلەکانی سەربەستی و بەرئەنجامەکانی ئەم سەربەستییە لە کێشە و ململانێکاندا، بێگومان لە دەروازەکانی مەسەلەی چارەنووسدا. سارتەر لەو بڕوایەدایە، کە ژینییە لە دەرەوەی بازنەکانی کۆمەڵگادا، لە بەرهەمەکانیدا، کارەکتەر و کەسایەتی هەڵگەڕاوە و قێزلێکەرەوەی، هەر وەک کەسایەتی خۆی، خوڵقاندووە. سارتەر لەو بڕوایەدا بوو، کە هەموو هەوڵێکی جدی بۆ تێگەیشتن لە ژینییە، دەبێت لە بەرهەمەکانییەوە، بەتایبەتیش لە (یاداشتەکانی دزێک)ەوە دەست پێ بکات. لێکۆڵینەوەکانی سارتەر، کۆکردنەوە و پیاچوونەوەیەکی ژیانی ئەفسانەیی ئەم نووسەرەیە، جۆرێکە لە تراجیدیایەکی ئەنتی- پاڵەوان. ژینییە لەژێر سێبەری کۆمەڵگادا دەژی، تاوانەکانیشی لە تاریکی و سێبەر و ڕووناکی هەمان کۆمەڵگادا، گوزارشت لە چەمکەکانی تاوان، وەک پەیامێکی ڕۆحی دەکات. ئەم فەیلەسوفە لە خوێندنەوەی ژیانی ژینییەدا ئەوەمان بۆ دەردەخات، کە بلیمەت بوون دیارییەکی یەزدانی نییە، بەڵکو ڕێچکەیەیە کە مرۆڤ لە بارودۆخە بێ هیواکاندا دەیخوڵقێنێت، ئەو هەڵبژاردنەیشی کە دەیدۆزێتەوە کارەکتەر و ژیان و ماناکانی بوونی دیاری دەکات. سارتەر بەم شێوەیە پرۆسەی خوڵقاندن لەلای ژینییە دەبەستێتەوە بەو شێوازە سەربەستەی ژیانییەوە لە هەڵبژاردندا. چەمکی سەربەستی لەلای ژینییە، جۆرێکە لە چارەنووسی دژ، کە ئەو بوارەی بۆ دەرەخسێنێت پارێزگاری لە گەوهەری خۆی وەک بوونەوەرێکی سەربەست بکات و تۆڵەی خۆی لە نزمترین ئاستەکاندا بکاتەوە. ژینییە لە هەوڵی ئەوەدا بووە، بوونی خۆی وەک دزێک دەستەبەر بکات، ئەمەیش بۆ ئەو چارەنووسێکە کۆمەڵگا لە دەرەوەی هەموو بنەماکانەوە بۆ ئەوی دیاریکردووە.

کەسایەتی ژینییە لەگەڵ فەلسەفە خودگەراییەکەی سارتەر زۆر بەباشی یەکیان دەگرتەوە؛ ژینییە خۆی ئەو ژیانەی هەڵبژاردووە، بەڵام بەئیرادە و ویستی خۆی نەهاتۆتە ژیانەوە، خۆی بڕیاری ئەوەی داوە دزی بکات و لەشی خۆی بفرۆشێت.

ژینییە فەلسەفەیەکی تایبەتمەندی لەناو بەها یاخیی و هەڵگەڕاوەکاندا بەدیهێناوە، لەو فەلسەفەیەدا (تاوان و شەڕ) جێگایەکی بەرزیان هەیە. شەڕ هێماگەلی جوانیی و گەڕانە بەدوای

ئەو بەهایانەدا، کە مرۆڤ دەتوانێت هەموو بەهاکانی تر لەنێو بنەما ڕۆشن و باشەکانی نێو ژیاندا دووپات بکاتەوە. دزی و ناپاکی و تاوان لەلای ژینییە بە ئێستاتیکێکی تایبەتمەند، قووڵ، فرەڕەهەند، زمانێکی بەرز، شیعر، مەودایەکی فراوان و فەلسەفەیەکی گشگر گوزارشتی لێکراوە. لەم دیدەدا، چەندە چەمکە میتافیزیکی و دینییەکان گرینگە، هێندەیش مەسەلە ئەدەبی و ئێستاتیکییەکانی بوونیادی چیرۆک و ڕۆنانی شانۆنامە و فۆرمەکان گرینگن.

هەرچەندە ژینییە بەهاکانی شەڕ و تاوان زۆر بەرز ڕادەگرێت، بەڵام بەهیچ شێوەیەک مەبەستی ئەوە نەبووە، کە ڕۆ بچێتە خوارەوە بۆ سەر ئاستە نزمەکانی چەمکی شەڕ و وێنەیەکی چەوتی تاوان و خراپەکاریی بەرجەستە بکات. بەڵکو ژینییە هەوڵی داوە تاوان، پیاوخراپیی، لە یاسالادان و ژیانێکی بازاڕیی بکاتە شتێکی قووڵ، ڕازاوە، دەوڵەمەند، ئاهەنگئامێز و شیعریی. نووسینەکانی بەرپەرچدانەوەیەکی لۆژیکی و مۆراڵی و ئیرادەیەکی بەهێز و نوێخوازیی هونەریین. پاڵەوانە تاوانبارەکانی ژینییە لە دەروونی خۆیان ڕادەکەن بۆ دەرەوەی بازنەکانی ژیانی شەڕانگێزی و خۆیان لە شیعر و گۆرانیدا دەدۆزنەوە. هەر لەبەر ئەوەیشە، کە جوانیی، شەڕ، ئاکار، مۆراڵ و بەها پیرۆزەکان پێکدا دەچن و دەبن بە یەک. ژینییە خوێنەرەکانی ناچاردەکات لە ڕەهەند و گیروگرفتەکانی تاوان و شەڕ ورد ببنەوە، لە چەمکەکانی سزا تێبگەن و لە تێڕوانینێکی قووڵتری فەلسەفی، ئایینی، سیکۆلۆژی، کۆمەڵایەتی، بایۆلۆژی و تەنانەت ئاکارییەوە لە تاوان و شەڕ بڕوانن.

ژینییە شێتێتیی، وەک هاملێتێکی مۆدێرن بۆ ڕەفتاری خۆی هەڵدەبژێرێت، تا لەم ڕێگەیەوە لە ئاکار و بنەما باوەکانی کۆمەڵ لابدات. لە دوای ئەوەی لە بەندیخانەکاندا بوو بە نووسەر، کەوتە تەقەلای هەڵوەشاندنەوەی ئەو ئاکار و بنەمایانەی کۆمەڵگای ئەورووپی لەسەر ڕۆنراوە. هەر لەم قۆناغەیشدا زۆر زاراوەی جیاوازی بەکارهێنا؛ جەستە و بنەما پیرۆزەکان و وێنەی ئەو دز و شێتانەی دەکێشا، کە لە ژیانە سەختەکەی ڕۆژانە یان لەنێو بەندیخانەکاندا ڕووبەڕوویان دەبووەوە. بەندیخانە هەروەک زانکۆ کەسی تاک لە کۆمەڵ جیادەکاتەوە، ژینییەیش جۆرە چێژێکی قووڵی لەلای دز، ناپاک، بەدمەست، سۆزانی و پیاوکوژ بینیوە.
سارتەر هەوڵدەدات بۆچوونە تیۆریەکانی خۆی سەبارەت بە ئازادیی، هەڵبژاردن و بەرپرسیارییەتیی لەڕێگای ژیانی ژینییەوە ڕوونبکاتەوە و مەودایەکی فەلسەفی و ڕۆشنبیری و فرەڕەهەندیان پێ ببەخشێت. بەکورتی دەتوانین بڵێین کتێبەکەی سارتەر بەشێکی خوێندنەوەی ژیانی ژینییەیە، بەشێکی لێکۆڵینەوەی ئەدەبییە، بەشێکی لێکۆڵینەوەی فەلسەفییە و بەشێکیشی شیکاری دەروونییە. ئەم بەشانەیش، سەرەتا بەشێوەیەکی سەربەخۆ و دواتر لە تێکەڵاوبوونێکی چەمکە جیاوازەکان و شیکردنەوەی دیدە ئەدەبی، فەلسەفی، سیکۆلۆژییەکاندا، وێنەیەکی تر و ڕەوشێکی تری ژیانی ژینییەی مرۆڤ و ژینییەی نووسەرمان پێشکەش دەکات. کتێبەکەی سارتەر ژینییە دەکات بە ئەفسانەیەک و ڕووبەڕووی کۆمەڵگای بورژوازی فەڕەنسی و پرنسیپە تقلیدییەکانی، کە کەسانێک بەرەو چارەنووسێکی تر و دژ بە داموودەزگاکانییان

دەبات، دەکاتەوە. هەروەها ئەو کتێبە ناوبانگێکی گەورەی جیهانیی دەبەخشێت بە ژینییە، بەڵام لە هەمانکاتیشدا، ژینییە تووشی ڕاچڵەکیین و ڕامانێکی قووڵ و قەیرانێکی دەروونی و خودگەرایی دەکات، بەشێوەیەک هەوڵ دەدات هەموو بەرهەمەکانی بسووتێنێت و تا پێنج ساڵیش هیچ شتێکی بۆ نانووسرێت. بەڵام دواتر بە نووسینی شانۆنامەکانی، بە وزە و هێزێکی ترەوە دەگەڕێتەوە.

ژان ژینییە و خەباتی گەلانی ژێر دەستە

ژینییە هەر لە سەرەتای ژیانییەوە لەگەڵ ئازار و ژاندا گەورە بووە. لە بەندیخانەکانیشدا ڕووبەڕووی ئەو کەسانە دەبێتەوە، کە کۆمەڵگا، دەوڵەت و دامودەزگا کۆمەڵایەتی و ڕامیارییەکان پەراوێزیان خستوون و غەدرییان لێکردوون. هەر لەبەر ئەوەیشە، کە ژینییە لە سەرەتای ژیانییەوە هەڵوێست وەردەگرێت و بەرگری لە هەموو چینە هەژار و بێهێزەکانی کۆمەڵگا دەکات. ئەو بەرگریکردنە لە ساڵەکانی شەست و حەفتاکاندا شێوە و شێوازێکی فراوانتر لەخۆدەگرێت، شێوازێکی نێونەتەوەیی سیاسیی و هەڵوێستێکی بەهێز و ئاشکرا.

ژینییە لەم قۆناغەدا وەک کەسایەتییەکی سیاسیی و خاوەن هەڵوێست دەردەکەوێت و بەوپەڕی ئازایەتییەوە و بە هەموو شێوەیەک بەرگری و پشتگیریی لە جووڵانەوە ئازادیخواز و شۆڕشگێڕەکانی دونیا دەکات. نەک هەر ئەوە بەڵکو ڕاستەوخۆ پێوەندیشی پێوە کردوون. لەناو ئەو مەسەلە هەنووکەییانەی دونیاشدا، شۆڕشی ڕەشپێستەکانی ئەمەریکا و مەسەلەی فەلەستین، دوو جەمسەری زۆر گرینگی ئەو بەرگریکردنە بوون، بۆ نموونە ژینییە لە ساڵی ١٩٧٠ دا و بۆ ماوەی دوو مانگ لەگەڵ بزاڤی ڕەشپێستەکانی ئەمەریکادا دەژی، کە دەشگەڕێتەوە، خێرا بەرەو ئەردەن بەڕێدەکەوێت و دەچێتە فەلەستین و بۆ ماوەی دوو ساڵ لەگەڵ فیداییە فەلەستینییەکان دەژی. هەروەها هەر دوای چەند کاتژمێرێک بەسەر کارەساتەکەی (سەبرا و شاتێلا) دا دەچێتە ئەو قەسابخانەیە و بێزاریی خۆی دەردەبڕێت و سەرلەنوێ پشتگیریی خۆی بۆ خەباتی فەلەستییەکان دووپات دەکاتەوە. هەروەها ئەوەیش دووپات دەکاتەوە، کە هەر ڕۆژێک فەلەستینییەکان یان ڕەش پێستەکان بوون بە خاوەنی قەوارە و دەنگی خۆیان، ئەو چیتر لایەنگرییان ناکات.

ڕۆمان یاخود بیۆگرافیا

ژینییە بە ڕۆمان نووسین ڕەوتی ژیانی ڕۆشنبیریی و ئەدەبیی خۆی دەستپێدەکات و ڕۆمان دەبێتە داڵدەی تەنیایی و گوزارشتکردن لەژانی نێو بەندیخانەکان. بێگومان فۆرمی هونەری

ڕۆمان یان نووسینی ڕۆمان ئامراز و کەرەستەیەکی گونجاو و لەبار بووە بۆ ئەو دەسپێکە سەرەتایە و بۆ ئەو دامەزراندنە پتەوە.

ژینییە شەش ڕۆمانی نووسیوە، هەر شەشیان بەشێوەیەک لەشێوەکان بیۆگرافیای ژیانی خۆیەتی. ژیانی تایبەتی خۆی ڕاستەوخۆ لە ڕۆمانەکانیدا ڕەنگ دەداتەوە و دەربڕی تاوانەکانی، مەسەلەکانی سزا و هێزی شەڕە. هەروەها ژیانی سێکسی تاوانکار، بە هەموو ووردەکارییەکانییەوە، وەک وزەیەکی بەهێزی چارەنووسی کارەکتەرەکانی، هەروەک خۆی لەژیاندا دەبات بەڕێوە. ڕۆمانی Notre-Dame des fleurs لە ساڵی ١٩٤٢دا بڵاودەکرێتەوە، دوابەدوای ئەوە Miracle de larose لە 1946، Querelle de Brest لە١٩٤٧. لە ساڵی ١٩٥٧ یشدا سەرلەنوێ ڕۆمانی (دز و خۆشەویستیی) بڵاو دەکاتەوە. دز و خۆشەویستیی زیاتر باسی منداڵێکی بێ دایک و باوکی ناو دەزگا خێرخوازییە کۆمەڵایەتییەکان دەکات. لە ساڵی ١٩٤٧دا ڕۆمانی Pompes funebres بڵاو دەکاتەوە، لەم ڕۆمانەیدا باسی سێکس و پێوەندییە سێکسییە حەرامەکانی ڕەگەزی نێر لەگەڵ نێر دەکات. لە ساڵی ١٩٤٩دا ڕۆمانی Journal du voleurو لە ساڵی ١٩٥٢دا (یاداشتەکانی دزێک) بڵاو دەکاتەوە. لەم دوو ڕۆمانەیدا سەرلەنوێ و زۆر بە ووردیی و بەبێ پەردە و هیچ بەربەستێک، لەسەر پێوەندییە سێکسییەکانی نێوان ڕەگەزی نێر دەنووسێت. لە ساڵی ١٩٨٢ یشدا یەکێک لە ڕۆمانەکانی دەبێتە فیلمێکی سینەمایی، فیلمەکە لەسەر ئاستێکی گەورە بڵاو دەکرێتەوە و چەندین پاداشتی گرینگیش بەدەست دەهێنێت. لە ساڵی ١٩٨٦دا و دوای مانگێک بەسەر کۆچی دوایی ژینییەدا، دوا ڕۆمانیشی Uncaptif amoreux (بەندێکی عاشق) بڵاو دەکرێتەوە. ئەم ڕۆمانەیش باسی مەسەلەی فەلەستین و ژیانی پەنابەرە فەلەستینییەکان دەکات.

بەڵام ژینییە لە ڕێی شانۆنامەکانییەوە بوو، نەک ڕۆمانەکانی، کە نێوبانگە نێونەتەوەییە گەورەکەی خۆی بەدەست هێنا.

مەرگ و دوا وێستگەکانی ژیان

مەرگی ژینییە، مەرگی مرۆڤێکی گەورە، ماندوو، تووڕە و یاخییە. مەرگ وەک ژیان هاوکێشەی مەرگەساتی یان تراجیدیای دوا چرکەساتەکانی ئەم نووسەرەیە. ئەم مرۆڤە ئازادە لە دوا ڕۆژەکانی ژیانیدا و لە چاوپێکەوتنێکی خێرادا دەڵێت: (من چاوەڕوانی مەرگ دەکەم) ئەم نووسەرە مەزنە لە دوا چرکەساتەکانی تەمەنیدا زۆر نەخۆش و بێهێز بووە، ئازارە قووڵەکانی جەستەی، ڕۆژی داوەتە دەست شەو، شەویش بەبێداریی بەدیار جەستەیەکی بێهێزەوە، چاوی بڕیوەتە تاریکییەکی بێ سنووری ئەنگوستەچاو. لەگەڵ ئەوەیشدا ژینییە شەو و ڕۆژ لەدوا بەرهەمەکانیدا کاری کردووە، لە مەرگ پاڕاوەتەوە بواری بدات تا دوا دەستنووسەکانی تەواو بکات. ژینییە دەیزانی ڕۆژەکانی تەمەنی دیاریکراوە، دەیزانی مەرگ هاوڕێیەکی نزیکە و ئەوەندەی نەماوە پێکەوە سەفەری تا هەتایی بکەن. لەبەر ئەوە بیری دەکردەوە بفڕێت و جەستە و گیانی لە شوێنێکی تر و لە زەمەنێکی تردا بشارێتەوە، دەرەوەی سنوورەکانی

ئەوروپا و خاکی فەڕەنسایش تاکە ئەڵتەرناتیڤی ئەو بڕیارە سەخت و گرینگە بووە. ژینییە نەیدەویست لاشەکەی لەوڵاتێکدا بنێژرێت، کە ئەو لە هەموو ژیانیدا دژی یاسا و بنەما کۆمەڵایەتی و ئاکارییەکانی وەستاوە و بەرهەڵستی کردوون. ژینییە هەرگیز هەستی بەوە نەکردووە، کە خەڵکی فەڕەنسایە و هیچ پەیوەندییەکی، ناسنامەیەکی بەم وڵاتەوە نەبووە و لە ناخی دڵییەوە ڕقی لە وڵاتی فەڕەنسا بووە و قێزی لێکردۆتەوە. ئەم مرۆڤە سەربەستە لە پانزەی مانگی چواری ساڵی ١٩٨٦دا و لە تەمەنی حەفتا و شەش ساڵیدا، تەنها یەک ڕۆژ دوای کۆچی دوایی (سیمۆن دو بوڤوار) بە نەخۆشی شێرپەنجەی قورگ دڵە گەورەکەی لە لێدان دەکەوێت. ژینییە لەسەر داواکاری خۆی لە دەرەوەی سنوورەکانی فەڕەنسا و لە وڵاتی مەغریب بەخاک سپێردراوە، بەڵام لەبەرئەوەی موسوڵمان نەبووە، لاشەکەی دەبێتە گرفتێکی گەورە بۆ دامودەزگاکانی ئەو وڵاتە، لەبەرەنجامدا لە گۆڕستانێکی کۆنی ئیسپانیدا لە مەغریب دەنێژرێت. بەڵام ئەوەی جێگای ئاماژەیە ئەوەیە، کە گۆڕەکەی ژینییە لەو گۆڕستانە کۆنەدا، بەڕێکەوت کەوتۆتە بەرامبەر بەندیخانەیەکی کۆنی ئیسپانی و بەم شێوەیەیش گۆڕەکەی دەبێتە هاوسێیەکی هەمیشەیی بەندیخانە. ژینییە ئەو مرۆڤەی تەمەنیکی زۆری ژیانی لە بەندیخانەکانی فەڕەنسادا بردە سەر، گۆڕەکەیشی دەبێتە ناونیشان و دەروازەی بەندیخانەیکی کۆنی داگیرکەرە ئەوروپییەکان، چارەنووس وا دەخوازێت، کە دوا زەنگەکانی بەندیخانەیەکی تا هەتایی بۆ ژینییە لەدەرەوەی وڵاتی فەڕەنسایشەوە بەبەردەوامی لێ بدات.

گوتار و هەڵوێستێکی تری توندوتیژیی ژینییە

لە پەنجاکانی سەدەی ڕابردوودا ژیانی ژینییە ڕێچکەیەکی تر لەخۆ دەگرێت، لەم قۆناخەدا دەزگا گەورەکانی فەڕەنسا بەرهەمەکانی بڵاودەکەنەوە، ناوبانگێکی گەورەی نێونەتەوەیی بەدەست دەهێنێت و دەشبێتە کەسایەتییەکی ناوداری کولتوور و چیتر فەڕەنسییەکان وەک دز و تاوانبار و بەدمەست، تەماشای ناکەن. ژینییە هەر لەم قۆناخەدا و زیاتر لە ساڵی ١٩٥٧ەوە بە بەردەوامی کۆمەڵێک گوتاری ئەدەبی و ئێستێکی و ڕامیاری دەنووسێت. لەم گوتارانەدا و بە شێواز و فۆرمێکی تر دەگەڕێتەوە سەر ئەو بابەتانەی، کە کۆمەڵگا بەچاوی گومان و دوودڵی و هەڕەشەوە ئاماژەیان بۆ دەکرد. بۆ نموونە، ژینییە، لەم گوتارانەدا و لە ئاستێکی قووڵ و بەرزدا پێناسەی شەڕ و تاوان و توندوتیژی دەکات، بەرگری لە جوڵانەوەی چەپڕەوەکانی ئەوروپا دەکات و پاساو بۆ گورزەکانیان، بەتایبەتی تیرۆریستە ئەڵمانییەکان دەهێنێتەوە.

گوتارەکانی ژینییە و لەم قۆناخەدا زۆر بەئاسانی دابەش دەکرێت بەسەر دوو خانەی جیاوازدا: یەکەمیان ئەو گوتارانەن، کە هاوتەریب لەگەڵ شانۆنامەکانیدا نووسیونی، ناوەڕۆکی ئەم باسانە زیاتر پرسە هونەری و ئێستاتیکییەکان دەگرێتەوە و زوربەی ئەم باسانە لەنێوان ساڵانی ١٩٥٧ تا ١٩٦٧دا بڵاو کراونەتەوە. ژینییە لەم گوتارانەیدا لە بنەمایەکی فەلسەفەی خودگەراییەوە

دەڕوانێتە مرۆڤ، تەنهایی و مەسەلەکانی یەکسانی. ئەم گوتارانە نەفەسێکی قووڵی شیعریی لەخۆدەگرن و لەهەمانکاتدا لەژیانی هونەری و بەرهەمەکانی ڕابردووی خۆی ڕادەمێنێت.
دووەمیان دوا گوتارە سیاسییەکانی، دیدار و بابەتە جۆراوجۆرەکانی تری ژینییە لەخۆدەگرێت. ئەم بەشەی گوتارەکانی لەنێوان ساڵانی ١٩٦٨ و ١٩٨٢دا بڵاو کراونەتەوە و ژینییە لەم قۆناخەی ژیانیدا هیچ شانۆنامەیەکی نەنووسیوە.

شانۆ و سەرەتایەکی بەهێز

شانۆنامەکانی ژینییە زەمینە و بنەمایەکی بەهێزی ئەزموونگەریی، درامایەکی گرۆتێسک و توندوتیژ لەخۆدەگرێت و ڕووداوەکانی بە چەشنی شانۆیەکی ئەپسوردیزم و مۆدێرن، ژینگە و کەشێکی ڕیتواڵئامێزی ئەفسوونیی پێک دەهێنێت. زمانەکەی هەروەک زمانی ڕۆمانەکانی تێکەڵێکی سەیرە لە زمانێکی بازاڕیی، میللیی، لیریکیی، شیعرێکی بەرز و وێنەیی. بەرامبەر بەم زمانە تێکەڵاوە، ڕووداوەکان، ئەتمۆسفێر و ستراکتورێکی توندوتیژ، لەهەمانکاتدا نەرم و نیان لەخۆدەگرێت. ژینییە تەنها پێنج شانۆنامەی نووسیون: چاودێرییەکی توندوتیژ ١٩٤٢، کارەکەرەکان ١٩٥٤، بانێژە ١٩٥٦، ڕەشپێستەکان ١٩٦٠ و دوا شانۆنامەیشی (پەردەکان)، کە لە ساڵی ١٩٦١ دا نووسیویەتی. هیچ کام لە شانۆنامەکانی ژینییە لەسەر شانۆ سەرکەوتوو نابێت، ئەگەر هاتوو لە قاڵبێکی واقیعییانە و تەقلیدیدا نەمایش بکرێت؛ شانۆی ناو شانۆ، گەمەی شانۆ، گەمەی نێوان گەمە و ڕیتواڵێکی تەلیسماویی بنەما و پێوەدانگی شانۆنامەکانی پێک دەهێنێت. کارەکتەرەکان کەسایەتیی و ڕۆڵ و فیگوری ئاسایی، بە مانا تەقلیدییەکەی شانۆ نین، بەڵکو ڕۆڵی کەسایەتییەکان دەگێڕن، بە بەرچاوی بینەرانەوە و لە گەمەیەکی ئاهەنگئامێزییدا دەچنە ڕۆڵەکانیانەوە، دێنە دەرەوە و ئاهەنگی شانۆ دەگێڕن. ئەم پرۆسەیەش چەمکێکی گرینگ و تەکنیکێکی باڵای ئەم شانۆیەیە و هەندێک جار لە برێخت و هەندێک جاریش لە ئارتۆ نزیک دەبێتەوە. ژینییە بە شانۆنامەکانی ڕۆحێکی نوێ و فۆرمێکی جیاواز و زمانێکی مەجازی تری بەخشی بە هونەری شانۆ. شانۆنامەکانی ئەم نووسەرە، لە دەرەوەی سنوورەکانی شانۆی ئەبسوردی ئەوروپیدا گەشە دەکات، بەڵام بەشێوەیەک لە شێوەکان تووخمەکانی شانۆی ئەبسورد لەخۆدەگرێت و سیکۆلۆژیایەکی ڕاستەقینە لە جەستەیەکی ئەبسورد و فۆرمێکی بەرزی ئەدەبییدا بەرجەستە دەبێت.

چاودێرییەکی توندوتیژ

(چاودێرییەکی توندوتیژ) باسی چوار بەندی یەکێک لە بەندیخانەکانی فەرەنسا دەکات و ژینییە خۆی دوای هەشت مانگ بەندکردن، لەسەر دزینی کتێب نووسیویەتی. ئەم تاوانبارانە، کە یەکێکیان لەسەر شانۆ نابینرێت، بەڵام بوونێکی بەهێزی هەیە و لە زۆر ڕووەوە ڕەوتی ڕووداوەکان دیاری دەکات. ئەم کارەکتەرە خاوەنی مەزنییەکی پڕ لە نهێنیئامێزە، کە هەموو کەسێک، جگە لەو کەسە کەمانەی لە شەڕێکی ڕەهادا دروست بوون، نایگاتێ؛ ئەم شەڕە ڕەهایە

چارەنووسێک لە دەرەوەی تواناکانی مرۆڤەوە بەسەر هەندێک کەسدا دەیسەپێنێت. سێ کارەکتەرەکەی تر، بەبەردەوامی باسی ئەو دەکەن، سڵی لێی دەکەنەوە، لێی دەترسن و هەر وەک خوا دەیپەرستن. ئەم کارەکتەرانە بریتین لە: تاوانبارە گەورەکە، کە بە لەسێدارەدان حکوم دراوە و بە (چاو سەوز) ئاماژەی بۆ دەکرێت، دزێکی ڕۆشنبیر، کە حەز بە تێکەڵاو بوونی پیاوکوژ و تاوانبارەکان دەکات و بە ستایشی ئەوان خۆشگوزەران و بەختیار دەبێت، هەروەها تاوانبارێکی تازە دەست پێکردوویش. ئەم بەندانە بۆ ئەوەی کات بەرنە سەر، گەمەی دەسەڵات، گەمەی پیاو کوشتن و گەمەی یەکتر هەڵخەڵەتاندن دەکەن و ئازاری یەکتری دەدەن و لە هەوڵێکی بێوچاندان تا ڕێزی پیاوکوژە گەورەکە بەدەست بهێنن و ددانیان پیابنێت. ژووری بەندیخانەکە، لە گەشێکی پڕ لە پشێویدا، کە لە تێکرای جووڵە و ئاماژە و دیالۆگی کارەکتەرەکاندا بەرجەستە دەبێت و بە مەرگی یەکێک لە کارەکتەرە بەندەکان کۆتایی دێت. خودی پیەسەکە وەک ڕیتواڵێکی نێو خەونەکان نووسراوە، واقیع لەسەر ئاستێکی جیاواز تێکەڵاوی خەون و ڕیتواڵێکی توندوتیژ دەکات. شانۆنامەکە نزیکە لە ئەتمۆسفێر و ستراکتور و ژینگەی شانۆنامەی (دەرگا داخراوەکان)ی سارتەرەوە.

لەسەرەتادا خودی شانۆنامەکە، لە سێ بەش پێکهاتووە، بەڵام لە کۆتایدا دوای چەندین پیاچوونەوە و نەمایشکردن و چاپکردن، هێندە چڕ دەبێتەوە، دەبێت بە شانۆنامەیەکی تەنها یەک پەردەیی. تەنانەت ژینییە لە ساڵی ١٩٨٥دا لە مەغریب، بەمەبەستی سەرلەنوێ نەمایشکردنەوەی دەستکاری کردۆتەوە. بەڵام ژینییە خۆی لە ساڵی ١٩٤٩دا ئەم شانۆنامەیەی بۆ یەکێک لە شانۆکانی فەڕەنسا پێشکەش کردووە.

کارەکەرەکان

ژینییە دوای (چاودێرییەکی توندوتیژ) شانۆنامەی (کارەکەرەکان) دەنووسێت، لەم شانۆنامەیەیدا پەردە لەڕووی بۆرژوازییەت و ڕیتواڵی گەمەیەکی دڵتەزێنی دەسەڵات هەڵدەماڵێت، مرۆڤ و دەسەڵات لە ڕوانگەی گەمەیەکی سادیی و ماسۆشییەوە کۆدەکاتەوە و بە ڕووتیی ڕووبەڕووی خودی خۆمانمان دەکاتەوە. سروشتی ململانێ و کێشەی کارەکتەرەکان، چەندە ململانێیەکی چینایەتیە، هێندەیش ئەنتۆلۆژی و میتافیزیکییە؛ ململانێیەکە لە نێوان ژیان و مەرگدایە و چەندین ڕەهەندی سیاسی، کۆمەڵایەتی و سیکۆلۆژی لە خۆیدا کۆدەکاتەوە. دواتر زیاتر دەگەڕێینەوە سەر شانۆنامەی (کارەکەرەکان) و وەک نموونە باسی دەکەین.

بانیژە

بەڵام لە شانۆنامەی (بانیژە)دا شوێن و تەکنیکێکی تر و جیاواز بەکاردەهێنێت، بۆ نموونە لە کۆمەڵە دیمەنێکدا باسی تیاترۆخانەیەک دەکات، کە خەیاڵ و ئەندێشەیەکی بەهێز و لە کەشێکی ڕیتواڵیی و خەونئامێزدا دەسووڕێنەوە. خاتوو (ئیرما) کارەکتەری سەرەکیی شانۆنامەکە، بینەران دەدوێنێ و دەیانکاتە میوانی تیاترۆخانەکەی. ئەو ژوورەی، کە ڕووداوەکانی تێدا

پێشکەش دەکرێت، لەبەرئەنجامدا لە خەیاڵێکی ئاڵۆز بەولاوە هیچ شتێکی تر نییە و کارەکتەرەکان بەهۆی فانتاسیایەکی ئاڕاستەکراوەوە گەمەی دەسەڵات دەکەن. ئەو دەسەڵاتەی، کە لە بەرئەنجامی شۆڕشەکاندا بەتەواوی لەدەستیان داوە.

ژینییە لەم شانۆنامەیەدا گەمەیەکی هونەری بە تواناکانی بەکارهێنانی سینۆگرافیا و تەکنیکی شانۆیی دەکات؛ سینۆگرافیا دەبێتە بەشێک لە گوزارشتکردن لە مەوداکانی وەهمی ڕاستی و تێکەڵاوی گەمەی خۆگۆڕین و بەکارهێنانی دەمامک دەبێت. ژینییە، لەم شانۆنامەیەدا پارسەنگی وێنە توندوتیژەکان و مەسەلە سێکسییەکان، لە ڕیتواڵێکی هونەریدا دەکات و لەسەر چەندین ئاست تێکەڵاو دەکات. هەر لەم ڕیتواڵەدا مامەڵە لەگەڵ دامودەزگا تقلیدییەکانی دەوڵەت و بەها بۆرژوازییەکانی ڕۆژئاوا، هەر بۆ نموونە: سوپا، دادوەری، کڵێسا، دەسەڵاتی پادشایەتی و هێزی دارایی و دەکاتە کۆمەڵێک ڕواڵەتی ناشرین و بنەمای دەستکرد و گەمەیەکی قێزەوەری سێکسی تیاترۆخانەکەی خاتوو (ئیرما). بۆ یەکەمجار شانۆنامەی بانیژە لەساڵی ١٩٥٧دا لە لەندەن و لە ڕیژی (پیتەر بروک) نمایش دەکرێت؛ ژینییە ناڕەزایییەکی توند سەبارەت بەشێوازی ڕیژی و دیدی هونەری بروک دەردەبڕێت و دەیەوێت کارەکە تێک بدات. بۆ ئەو مەبەستە گێرەشێوێنییەکی زۆر لەگەڵ دوا پرۆڤەکانی نمایشەکە و بە ڕۆژێک بەر لە پێشکەش کردنی شانۆییەکە دەنێتەوە، بۆ ڕۆژی دوایش، کە یەکەم ڕۆژی نەمایشی شانۆنامەکە دەبێت، پۆلیس ڕێگا لە ژینییە دەگرن و نایەڵن لە خانووبەرەی شانۆکەوە نزیک بێتەوە. بەڵام دواتر بروک لە ساڵی ١٩٦٠دا سەرلەنوێ لە پاریس نەمایشی دەکاتەوە، بێگومان نەمایشەکەی بروک سەرکەوتنێکی گەورە بەدەست دەهێنێت و ژینییەیش وەک شانۆنامەنووسێکی گەورە ئاماژەی بۆ دەکرێت، بەڵام ژینییە هەر بەچاوی گومانەوە لە بروک و کارەکەی دەڕوانێت. هەرچەندە ڕەخنەگرەکان نەمایشەکەی بروک زۆر بەرز ڕادەگرن و وەک پرۆژەیەکی سەرکەوتووی ڕەوتی شانۆی هاوچەرخی جیهانیی ئاماژەی بۆ دەکەن، بەڵام ژینییە بەوپەڕی بێزارییەوە بروک بەوە تاوانبار دەکات، کە لە شانۆنامەکەی حاڵی نەبووە و لەزۆر ڕووەوە بە ئاڕاستەیەکی پێچەوانەوە کاری کردووە!

ڕەشپێستەکان

بەڵام شانۆنامەی (ڕەشپێستەکان) وەک ئاهەنگێکی شانۆیی، لە هەموو بەرهەمەکانی تری ژینییە سەرکەوتووترە و زوربەی ڕەخنەگرە شانۆییەکان بە ترۆپکی داهێنانی ئەم نووسەرە ئاماژەی بۆ دەکەن. شانۆنامەی (ڕەشپێستەکان) بەتەکنیکێکی شانۆیی پڕ لەجووڵە و گۆڕانکاری، باسی گەمەی ڕەشپێست و سپیپێستەکان و دادگایەک دەکات؛ لەم گەمەیەدا ئافرەتێکی سپیپێست بەدەستی گروپێک ئەکتەری ڕەشپێست کوژراوە. ئەم تاوانەیش بەرجەستەی ئەو خەونە پڕ لە قین و ڕقە ئەستورەی ڕەشپێستەکان دەکات، کە بووە بە بارێکی گران بەسەر شانیانەوە و تۆڵە سەندنەوە لە ئاغا سپییەکانییان بۆتە هیوایەکی چاوەڕوانکراو. بینەران دارەمیتێکی پڕ لە شکۆی

قوربانییە سپیپێستەکە دەبینن، بێگومان دارەمەیتەکە تەنها ئاماژەیەکە بۆ تاوانەکە و ڕۆڵێکی ڕیتواڵی دەگێڕێت، نەک تاوانێکی ڕاستەقینە، کە ئەندامەکانی ئەو گروپە کردبێتیان.
لە کۆتایشدا، هەر وەک دەنگدانەوەیەکی دوور، زەنگی شۆڕشی ڕەشپێستەکان لێ دەدات، کە ڕۆژێک لە ڕۆژان هەر دێت. ژینییە لەم شانۆنامەیەدا بڕوایەکی پتەوی بە هۆشمەندی سیاسیی ڕەشپێستەکان و ڕەوایی مەسەلەکەیان هەیە و بەلای ئەوەوە، ڕۆژێک لە ڕۆژان لە دەستی زوڵمی سپیپێستەکان ڕزگارییان دەبێت. خودی گەمەکەیش لەوەدا خۆی دەبینێتەوە، کە ئەکتەری ڕەشپێست لەسەر شانۆ نەمایش بۆ کۆمەڵێک بینەری ڕەشپێستی تر دەکەن، ئەمەیش وەکوو گەمەیەکی شانۆی ناو شانۆ، بەڵام بینەرە ڕەشپێستەکان بە دەمامکی سپییەوە دادەنیشن. بینەران لەم گەمەیەدا گۆڕانکارییان بەسەردا دێت و دەبنە ئەکتەر، بەتایبەتییش، کە دەبنە شاهیدی کوشتنی ئافرەتە سپیەکە، کە بەشێوازێکی ریتواڵی بەدەستی پیاوێکی ڕەش یان گروپە ڕەشەکان دەکوژرێت. ڕەشپێستەکان دەیانەوێت بەهۆی ئەم نەمایشەوە بینەرە سپیپێستە ڕاستەقینەکان، لەڕاستیی و دروستی ئەو شۆڕشە ڕاستییەی، کە لە دەرەوەی شانۆکەدا ڕوودەدات، چەواشە بکەن.

ژینییە گەرەکیەتی لێرەدا و لە ڕێگای ڕیتواڵ و ئاهەنگێکی شانۆییەوە ئەوە پیشان بدات، کە بینەری ڕاستەقینە دەبێتە تەماشاکەر و ئەکتەرەکانیش ئەوەیان بۆ ڕوون دەبێتەوە کە: ئەو سپیپێستانەی ئەوان دەیانبینن تەنها نمونەیەکی ئەو سپیپێستانەن، کە ڕەشەکان دەیانبینن. ئەو ڕەشپێستانەیشی، کە ئەوان دەیانبینن لە نموونەیەکی ئەو ڕەشپێستانە زیاتر نین، کە سپیپێستەکان دەیانبینن. مەسەلەکە لەلای ژینییە تەنها هەر ڕزگارکردنی ڕەشپێستەکان و گەیشتنییان بە دەسەڵات نییە، بەڵکو پەیوەستە بەو نامۆبوونە دەروونیی و خودگەراییەیشەوە، کە ڕەشپێستەکان هەستی پێ دەکەن، بەو بزر بوونەی کە لە دونیای پڕ لە ڕواڵەتی سپیپێستەکاندا چەقیان بەستووە و بوون بە کۆیلە.
ژینییە ئەوەی دووپات کردۆتەوە، کە شانۆنامەی (ڕەشپێستەکان) دەبێت بۆ بینەرانی سپیپێست نەمایش بکرێت، لە حاڵەتێکدا گەر بینەران خەڵکی ڕەشپێست بوون، ئەوە دەبێت لەکاتی هاتنە ژوورەوەیاندا دەمامکی سپییان بەسەردا دابەش بکرێت.
ئەم شانۆنامەیە بۆ یەکەمجار لە ساڵی ١٩٦٠دا و لە ڕێژیی ڕیژیسۆری فەرەنسی (ڕۆجیە بلان) لە پاریس پێشکەش دەکرێت، هەروەها لە ساڵی ١٩٦١یشدا و بە زمانی ئینگلیزی لەسەر شانۆی (ڕۆیاڵ کۆرت) لە لەندەن پێشکەش دەکرێت.

پەردەکان

شانۆنامەی (پەردەکان)یش تەقەلایەکی زۆر گەورەی شانۆیی ژینییەیە. ئەم شانۆنامەیە، بە حەفتا و سێ دیمەن و سینۆگرافیایەکی گران و چڕ و بەربڵاوی دیمەنەکان و ژینگەیەکی ڕیتواڵی، باسی داگیرکردنی وڵاتی جەزائیر لەلایەن فەرەنساوە دەکات. بەکورتی دەتوانین بڵێین،

کە (پەردەکان) چارەسەرێکی دراماییانە و خستنەڕوویەکی ڕاستەوخۆی درامیی ژیانی پڕ لە ئازاری خەڵکی جەزائیرە، لەژێر دەسەڵاتی سوپا و هێزی داگیرکەری فەڕەنسیدا. لەبەر ئەوەی ناوەڕۆکی شانۆنامەکە ڕاستەوخۆ پەیوەستە بە ڕووداوەکانی ئەو قۆناخەی داگیرکردنی جەزائیرەوە، بۆیە، ڕەخنەگرەکان تەنها وەک ڕەخنەیەکی کاریکاتۆری دژ بە هەموو شێواز و فۆرمەکانی ئیستعمار بەگشتی و ئیستعماری فەڕەنسی لە جەزائیر بە تایبەتی، ئاماژەیان بۆ کردووە.

ناونیشانی شانۆنامەکەیش (پەردەکان) دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی، لەچەند دیمەنێکی ئێجگار زۆر پێکهاتووە. هەندێک جار ئەکتەرەکان لەبەرچاوی بینەران دیمەنەکان ئامادە دەکەن، پانتایی شانۆکە بەسەر چەند ئاستێکی جیاوازدا دابەش دەکەن و بەبێ دەنگ دەجووڵێنەوە. ژینییە زۆر بە ووردیی ڕۆڵی کارەکتەر و کەسایەتییەکانی هەڵبژاردوون و هەر ئەکتەرێکیش لەبری ڕۆڵێک چەندین ڕۆڵی جیاواز دەبینێت. بۆ جیاکردنەوەی ئەو ڕۆڵانەیش، دەمامک و ئارایشتێکی زۆر چڕ و تۆخ بەکاردێنن. گرووپی ئەکتەرەکان یان کارەکتەرەکانیشی دابەش کردووە بەسەر دوو بەشدا: یەکێکیان سەر بە چینێکی هەژار و میللیی جەزائیرن و لە خێزانی سعید و لەیلادا خۆیان دەبیننەوە. گرووپەکەی تریشیان تیپێکی بێگانەی فەڕەنسیە. هەروەها ئەکتەرەکان لەبری مۆسیقا، هەموو جۆرە دەنگەکان، دەنگی ئاژەڵ، تەقینەوە، بروسکە و باو بۆران، وەکوو کاریگەرییەکانی شانۆیی، بەکاردەهێنن. شانۆنامەکە نزیکەی سەد کارەکتەر لەخۆدەگرێت، ئەمەیش یەکێکە لەو شانۆنامانەی، کە لە مێژووی شانۆی جیهانیدا هێندە کارەکتەر و کەسایەتیی زۆر لەخۆبگرێت، کە هەر هەموویان سیما و سیفاتی تایبەتمەند و پێگەی خۆیان لە ڕەوتی ڕووداوەکاندا هەبێت.

لەبەر ئەوەی ئەم شانۆنامەیە هێرشێکی توندوتیژی دەسەڵاتی سەربازی و کۆلۆنیالیزمی فەڕەنسایە، بەهیچ شێوەیەک ڕێگای پێنادرێت لە پاریس یان شارەکانی تری فەڕەنسا نەمایش بکرێت. دەقەکەیش قەدەغە دەکرێت و بۆ یەکەمجار لە ساڵی ١٩٧١دا بڵاو دەکرێتەوە.

شانۆنامەی (پەردەکان) لە سەرەتادا و لەساڵی ١٩٦١ لە بەرلینی خۆرئاوا نەمایش دەکرێت، لەساڵی ١٩٦٦یشدا، بۆ یەکەمجار لە فەڕەنسا نەمایش دەکرێت، بەڵام لە فەڕەنسا هەرایەکی گەورە دەنێتەوە، خۆپیشاندان دژی نەمایشەکە ساز دەکرێت و تەنانەت پەرلەمان قسەی لەسەر دەکات و ئەمانەیش دەبنە هۆی قەدەغەکردنی نەمایشەکە و دەست بەسەراگرتنی دەقەکەیش.

دیدی ڕەخنەگر و خوێندنەوەی شانۆنامەکانی ژینییە

ڕەخنەگرەکانی ئەوروپا، لە واقیعی ژیانی ژینییە خۆیەوە دەیانڕوانییە شانۆنامەکانی و باسی ئەوەیان دەکرد، کە شانۆنامەکانی ڕەنگدانەوەیەکی سلبی ئەو ژیانەی خۆیەتی: کە بەرگری لە ڕەشپێستەکان، کارەکەر، سۆزانی و چەوساوەکانی جەزائیر دەکات، ئەوە بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ بەرگریکردنە لە خۆی، وەک دز و بەندکراو و کەسێکی لادەر و سەر بە چینێکی نزمی کۆمەڵ!

بەڵام دوای کتێبەکەی سارتەر، ڕەخنەگرەکانیش بە جۆرێکی تر شانۆنامەکانی دەخوێننەوە و بنەما سەرەتاییەکان، شانۆی خەیاڵی سێبەر، شانۆی توندوتیژ و ڕێتواڵە هونەرییەکان دەبەستنەوە بە ڕێچکەی بەرەوپێشەوەچوونی هێڵی دراما وستراکتوری شانۆنامەکانییەوە.
سارتەر نەک هەر بەرهەمە ئەدەبییەکانی، بەڵکو بەچاوێکی پڕ لە بایەخەوە دەیڕوانییە شانۆنامەکانی و ژینییە بۆ ئەو لەئاستی برێشت دابووە و لە دوای برێشتەوە، ژینییە پەیامی زەمەنە نەسرەوت و پشێوەکەی ئێمەی هەڵگرتووە.

شانۆی ژینییە لەڕووی ئایدۆلۆژیشەوە، بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ بەرگری لە مەسەلەیەکی تایبەت و دیاریکراو یان فەلسەفە و بیرۆکەیەک ناکات، بەڵکو لە پانتاییەکی فراواندا پەلوپۆ دەهاوێت و چەندین ڕەهەند و مەودای جودا لەخۆدەگرێت. لە کارەکەرەکاندا، لە ڕەشپێست و بانیژەدا... هتد تەنها سێبەر و هیماگەلەکانی ئەم مەسەلانە وەردەگرێت و لەنێو جەمسەرە دژ بەیەک و هاوکێشەی بیرۆکە جیاوازەکاندا مامەڵەیان لەگەڵ دەکات و بوارێکی گەورەیش بۆ کاردانەوە و بەشداری پێکردنی بینەران دەهێڵێتەوە. هەر لەبەر ئەوە دەبێت پەیوەندییەکانی نێوان ژینییەی مرۆڤ و ئەدەب و شانۆکەی لەسەر بنەماکانی خوێندنەوەیەکی بونگەرایی، فەلسەفی و سیکۆلۆژی بێت، نەک خوێندنەوەیەکی ڕاستەوخۆ و ڕواڵەتی بە ڕێچکەی ژیانییەوە بێت.

ئارتۆ و ژان ژینییە

ئەنتۆنین ئارتۆ ١٨٩٧–١٩٤٨ بەشانۆی توندوتیژ، دەروازەیەکی نوێ بەڕووی شانۆی ئەورووپیدا دەکاتەوە، دید و بۆچوونەکانی کاریگەرییەکی قووڵی لە جەستەی شانۆ سیکۆلۆژیی و باوەکانی ڕۆژئاوادا جێهێشتووە. هەرچەندە ئارتۆ خۆی نەیتوانیوە بۆچوونەکانی خۆی لەبواری شانۆ و پراکتیکدا بەرجەستە بکات، بەڵام ئەو بۆچوونانە بوونە سەرچاوەیەکی گەورەی ڕەنگدانەوە و سوود لێوەرگرتن و نوێبوونەوەی شانۆ؛ شانۆ وەک دەق و شانۆ وەک تەکنیک و شانۆ وەک دیدی ریژی. شانۆی ئەوروپی بەتایبەتی لە شەستەکاندا، لەژێر کاریگەرییەکانی ئارتۆدا سەرلەنوێ بنیات دەنرێتەوە و پێ دەنێتە قۆناخێکی تری ئەڤانگارد و ئەزموونگەرییەوە. لەسەر ئاستێکی گەورە و بەربڵاویش هەموو گروپە شانۆییەکانی دوای جەنگی جیهانی دووەم، بەشێوەیەکی راستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ کەوتوونەتە ژێر کاریگەری تیۆرە شانۆییەکانی ئارتۆ لەلایەک و برتۆڵد برێشت لەلایەکی ترەوە.
لە شەستەکاندا بروک لابورێکی یەک ساڵیی دەکاتەوە بۆ خوێندنەوە و ڕاڤەکردنی تیۆرە توندوتیژەکەی ئارتۆ، بروک لە کتێبەکەیشیدا (پانتایی بۆش) ڕووبەرێکی فراوان بۆ ئارتۆ تەرخان دەکات و زۆر بە ووردیی باسی بەها و گرینگیی میتۆدەکانی دەکات. جگە لە بروک، گرۆتۆفسکی و ئۆژین باربا و زوربەی ریژیسۆرە گەورەکانی تری شانۆی هاوچەرخی جیهانیی بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ سوودیان لە ئارتۆ وەرگرتووە.

زۆر لە ڕەخنەگر و لێکۆڵەرەوە شانۆییەکانیش ئەوە دووپات دەکەنەوە، کە ژینییە کوڕێکی شەرعی و بەردەوامییەکی بەهێزی ئارتۆ و شانۆی توندوتیژە، دەقەکانیشی بەرجەستەیەکی ئەو چەمکە توندوتیژەی شانۆن. بۆ نموونە بۆچوونەکانی ئارتۆ سەبارەت بە گونجاندن و بەرجەستەکردنی خەون لەسەر شانۆ بەشێوە ڕاستەوخۆ و بەهێزەکەی، وەک وێنەیەکی ژیان، لە شانۆنامەکانی ژینییەدا خۆی دەبینێتەوە. ژینییە هەر وەک ئارتۆ، جیهانی ڕاستیی دەبەستێتەوە بە جیهانی خەیاڵ و ئەندێشەوە، لەهەمانکاتدا واقیع دەشارێتەوە و سەرلەنوێ لە بەرگێکی تردا، لە خەونەکانماندا دەیدۆزێتەوە. ژینییە شانۆیەکی سیمیائی، سەرەتایی و قووتار بوو دەخوڵقێنێت و زوربەی دید و بۆچوونەکانی ئارتۆ لەخۆیدا کۆدەکاتەوە، هاوکات شانۆیەکی تایبەت بەخۆی دەخوڵقێنێت. شانۆیەکی ڕۆژهەلاتیی، میتافیزیکیی، وەک هاوکێشەیەکی هاوچەرخی ناو نهێنی ئایینە کۆنەکان دەستەبەر دەکات. شانۆی ژینییە پرۆژەیەکە لە دەرەوەی داب و نەریتە پتەوە سایکۆلۆژییەکەی شانۆی ئەوروپییەوە کار دەکات و لە بری ئەوە، لە جیهانی ناوەوە سەرچاوەکانی دەدۆزێتەوە، لە خەون و ئەفسانە پێکهاتووە و زمانیش هەروەک خەون و ڕیتواڵەکان ئامرازێکی تەلیسماوییە بۆ گوزارشتکردن لەو دونیایە.

شانۆنامەکانی ژینییە زەمینەیەکی لەباری پراکتیزەکردنی خەونەکانی ئارتۆیە: شێوازی خەونە سەربەستەکان دەبەخشێتە شانۆنامەکانی و بنەمایەکی ئاشکرای ڕیتواڵییان پێدەبەخشێت و لە ئەتمۆسفێر و ژینگەیەکی ریتواڵیدا بەرجەستەیان دەکات. ژینییە دەیەوێت بەبەرز ڕاگرتنی تاوان، دڕندەیی و شەهوانییەت، هەموو هەستە توندوتیژەکانی دەروونی خۆی و بینەرانیش پاک بکاتەوە.

هەرچەندە ژینییە زۆر نزیکە لە ئارتۆوە، بەڵام هەندێک لە ڕەخنەگرە شانۆیی و لێکۆڵەرەوەکانی بواری زانستی شانۆ، ئەوە دووپات دەکەنەوە، کە ژینییە زیاتر نزیکە لە بیراندیللۆی ئیتالییەوە وەک لە ئارتۆی فەڕەنسی، بەتایبەتی لەو ڕووەوەی، کە ژینییە فۆرم و شێوازێکی گەمەئامێزی شانۆیی بەکاردەهێنێت، کە زیاتر نزیکە لە چەمکەکانی شانۆی بیراندیللۆوە. بێگومان ئەم بۆچوونانەیش کاریگەرییەکی ڕاستەوخۆیان بەسەر شانۆکارە گەورەکانی جیهانەوە هەبووە، بۆ نموونە بروک وەک لەمەوپێش ئاماژەمان بۆ کردووە، لە ساڵی ١٩٦٠دا مەشقەکانی ڕاگوزارییەکی فراوان، وەکوو بەشێک لە تەکنیکی پرۆڤەکانی شانۆنامەی (بانیژە) لە پاریس بەکاردەهێنێت. هەروەها بروک لە ساڵی ١٩٦٤دا دەگەڕێتەوە سەر ژینییە و دوانزە دیمەنی شانۆنامەی (پەردەکان) بۆ پراکتیزە کردنی ئەزموونەکانی شانۆی توندوتیژ بەکاردەهێنێت. جگە لە بروک زۆر ڕیژیسۆر و شانۆکار و شانۆ گەورەکانی تری جیهان پەنایان بردووە بۆ شانۆنامەکانی ژینییە، هەر بۆ نموونە ژۆلیان بێک و شانۆی زیندووی ئەمەریکی. ژۆلیان بێک شانۆنامەی (کارەکەرەکان) وەک گەڕانێک بەدوای میتۆد و شێوازێکی تایبەتی شانۆی توندوتیژ و پراکتیزەکردنێکی جودادا بەکاردەهێنێت. هەرچەندە شانۆنامەکانی ژینییە دەبێتە پلاتفۆرمێکی گرینگی فۆرم و شێوازی کار و پرۆژەی ڕیژیسۆرە گەورەکانی جیهان،

بەڵام ئەم نووسەرە هەمیشە بەتوندی ناڕەزایی بەرامبەر ئەم ڕیژیسۆرانە دەربڕیوە و شەڕی ئەوەی لەگەڵ کردووە، کە شانۆنامەکانی دەشێوێنن.

گەڕانەوە بۆ ڕیتواڵەکان

ریت یان ڕیتواڵ، بەمانای داب و نەریتی ئاینیی و کۆمەلایەتی دێت، جا هەر ئاینێک بێت. ئەم ڕیتوالانە لەنێو ئەو هۆزانەی لە شارستانییەتەوە دوورن بە جۆرێک تێکەڵی کلتوور و داب و نەریتە کۆمەلایەتییەکان بوونە، کە بوونەتە مایەی سەرنجراکێشان. ئەم ڕیتواڵە ئاینییانەیش ڕەگ و ڕیشەکەی دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمە زۆر دێرینەکان و تا ئێستایش لەنێو هۆز و قەبیلە سەرەتاییە دوورە دەستەکانی ئەفەریقا، هیندە سوورەکان، هۆزەکانی مەکسیک و ئەمازۆنەکان، دورگەکانی بالی لە ئیندونوسیا و زۆر شوێنی تر پەیڕەوی دەکرێن. لە پەنجا و شەستەکانی هەزارەی ڕابردوویشدا، بەتایبەتی لە ئەوروپا، زۆر گروپی نوێخواز و ئەڤاندگاری شانۆیی و شانۆنامەنووسەکان قووڵتر چوونەتە بنج و بناوانی ئەو ڕیتوالانە و لە ڕوانگەی خوێندنەوەیەکی فیکری سەردەمەوە لێیان ورد بوونەتەوە. نەک هەر ئەوان بۆ دەوڵەمەندکردنی ناوەڕۆکی بابەتەکان سوودیان لە بیرۆکەی ئەو ڕیتوالانە وەرگرتووە، بەڵکو بۆ ریژیسۆرەکانیش بووەتە بوارێکی بەپیت تا داهێنان لە تەکنیکەکانی نەمایش و نواندنی شانۆیش بکەن و ئەمەیش لە نەمایشەکانیاندا ڕەنگی داوەتەوە. هەر لەم دەروازەیەوە دەتوانین بڵێن، کە گروپە ئەزموونکارەکان، ڕیژیسۆرە بە ئەزمووونەکان و بەشێکی زۆری تەوژمی شانۆی هاوچەرخی جیهانی دەگەڕێنەوە بۆ باوەشی ئەو ڕیتواڵە سەرەتاییانە. ئەم ڕیتوالانە لە سەرەتادا زیاتر وەک تەکنیک و دیدی ڕیژیسۆرەکان لە نەمایشەکاندا بەکاردەهێنران، دواتر شانۆنامەنووسەکانیش وەک ئامرازێکی نوێ و چارەسەرکردنێکی جیاواز، جۆرە ڕیتواڵ و تەکنیکێکی تر و ناتەبایان، لە بەرهەمەکانیاندا بەکارهێناوە. ئەکتەر لە دراما و شانۆنامە ڕیتواڵییەکاندا، لە ناوەند و چەقی ڕووداوەکاندایە و دەبێتە گرینگترین ئامرازەکانی نەمایشەکە، تەنانەت دەکرێت بڵێین، کە ناوەڕۆکیش دەچێتە پەراوێزی کاریگەریی و بوون و ئامادەگیی بەهێزی ئەکتەرەوە. ئەمەیش زیاتر دەگەڕێتەوە بۆ فۆرم و شێوازی ڕیتواڵە شانۆییەکە، هەر ئەو ڕیتواڵە شانۆییەیشە، کە ئەتمۆسفێرێکی جیاوازی ئاهەنگئامێز بۆ بینەرانیش دەڕەخسێنێت تا بەشێوە و شێوازێکی تر پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆیان، لە لایەکەوە بەخودی نەمایشەکەوە و لە لایەکی تریشەوە بە ئەکتەرەکانەوە هەبێت.

لەڕێگای گەڕانەوە و بەکارهێنانی ڕیتواڵەوە، هەموو هێماگەلەکانی ناو شانۆنامەکە دەچێتە سەرەوەی ڕواڵەتە سروشتییەکان و مانا مەجازییەکانی ڕووداوەکانی سەر شانۆکەیش زوو ئاشکرا دەبن. بەمەیش ڕوبەڕووبونەوەیەکی ڕاستەوخۆی تەختەی شانۆ یان پانتایی نەمایشەکە بە بینەرانەوە سەقامگیر دەبێت. بەم شێوەیەیش سەرلەنوێ ڕووداوەکان لەسەر شانۆ، بەشێوەیەکی تر جۆرە نهێنییەکی شاراوە لەخۆدەگرێت. ئەو ڕووداوانە و لەو فۆرمە

شاراوەیەدا، ڕێسایەکی واقیعی جیاوازتر دەستەبەر دەکات، بێگومان ئەمەیش تەنها لە ڕوانگەی خودی بەشداریکردنی ڕیتواڵەکەوە، وەک یەکەیەکی هونەریی، بەرجەستە دەبێت. هەر لەم دەروازەیەیشەوە، چەمکی ڕیتواڵ لە شێواز و دیدی شانۆنامەکانی ژینییەدا مەودایەکی فراوانی فەلسەفیی، ئاکاریی و هونەریی لەخۆدەگرێت. ژینییە دەڵێت دەبوایە هۆڵی شانۆکان لە گۆڕستانەکانی شارەکاندا دروست بکرانایە، گۆڕستانەکان باشترین شوێنن، کە دووربکەوینەوە لەشوێنە گشتی، مێژوویی و گوزەرانە کۆمەڵایەتییە ئاساییەکەی ژیانی ڕۆژانەوە. هەر لەم شوێنەدا دەکرێت شانۆنامەکان ئازاد بکرێن لە هەموو جۆرە ئاراستە پێداگۆگییەکان تا لەبری ئەوە نەمایشەکان بگەنە ئاستێکی قورسی تەلیسماویی. هەموو شانۆنامەیەک دەبوایە تەنها یەک جار پیشان بدرێت تا نەمایشەکە هەمان تایبەتمەندیی ڕیتواڵێکی بەخاکسپاردن لەخۆبگرێت، ئەمەیش وا دەکات ئەو شوێنە ببێتە ڕووداوێکی شیعری وەها، کە تیپە شانۆییەکە بوێرێت و بتوانێت ڕووبەڕووی دەسەڵاتی بەهێزی زمان ببێتەوە و ئەو وشانە بەکاربهێنن، کە ژیانی مردووەکان و مردن خۆیشی هەڵلوشێت.

ژینییە ڕیتواڵەکانی لە بنەما قووڵ و دێرینە کولتووریی و ئایینییەکانەوە ناهێنێت، بەڵکو ئەو خۆی جۆرە ڕیتواڵێکی تایبەتمەند، شانۆیەکی ئاهەنگئامێزی مەودا فراوان لەناو خودی شانۆدا دروست دەکات؛ ئاهەنگ و ڕیتواڵەکانی ژینییە لە دەروازەی هێرشکردنە سەر بنەما باوە کۆمەڵایەتییەکان، ئاکار و سیاسەتی کۆمەڵگای نوێوە سەرچاوەی وەرگرتووە. شێواز و بنەماکانی ڕیتواڵ لای ژینییە لەسەر بە نزم سەیرکردن و ڕقێکی ئەستوور، دژی کۆمەڵگای مۆدێرنی فەڕەنسی و ئەوروپییەوە بنیاتنراوە. ئەم نووسەرە لەنێوەندی دراما ڕیتواڵییەکانەوە، جۆرە شانۆیەکی پڕ لە گۆڕانکاریشی خوڵقاندووە، گۆڕانکاریی لە شتێکەوە بۆ شتێکی تر: هیچ شتێک وەکوو خۆی نییە، هەموو شتێک وەک گەمە، ئاهەنگ و ڕیتواڵێکی بەهێز، بە پرۆسەیەکی گۆڕانکاریی بەردەوامدا تێدەپەڕێت.

کارەکەرەکان
گرفتی تەنگەژە چینایەتییەکان

کۆمەڵێک هۆکاری چینایەتی و دەروونی و کۆمەڵایەتی وا لە ژینییە دەکەن، کە ئاوڕێکی قووڵ لە ڕووداوێکی ڕاستەقینە بداتەوە و بیکاتە بنەمایەکی ڕاستەوخۆی یەکەم شانۆنامە ڕیتواڵییەکانی. بەرلەوەی بچینە سەر خودی دەقی شانۆنامەکە و شیکردنەوەی ڕووداوەکانی، بە پێویستی دەزانم، ئاماژە بە ڕەوشی ئەو هۆکار و کارەساتە بدەم، کە وایان لە ژینییە کردووە شانۆنامەکەی بنووسێت.

لە ساڵی ١٩٣٣ ی سەدەی ڕابردوودا، ڕووداوێکی دڵتەزێن و کارەساتێکی ترسناک وچاوەڕوان نەکراو، تێکڕای کۆمەڵگای فەڕەنسی بە گشتی و پاریس بەتایبەتی دەشڵەژێنێت. زۆربەی

کەناڵەکانی ڕاگەیاندن و ڕووپەڕی گۆڤار و ڕۆژنامەکان، فەیلەسوف و نووسەرە گەورەکان باسی تاوانێکی توندوتیژ و دڕندەیی دوو خوشکی چینێکی نزمی کۆمەڵ دەکەن. ئەم دوو خوشکە، کە بە ڕەوشتێکی بەرز و گوێ ڕایەڵ و دڵسۆز ناسرابوون و بەپێی هەواڵی ڕۆژنامەکان، کارەکەری ماڵێکی دەوڵەمەند و خانەوادەیەکی میهرەبان و دیارن. لەپڕ ڕقێکی گەورەی خەفەکراوی دەروونیان دەتەقێتەوە و ئێستا تاوانبارن و هەموو کۆمەڵگای فەڕەنسی نەفرەتیان لێ دەکەن و داوای فەرمانی لەسێدارەدان و توندترین سزای بەندیخانەیان بۆ دەکەن. بابزانین بۆ؟

لەپڕ ڕۆژێک لە ڕۆژان ئەو دوو خوشکە کارەکەرە، خانم و کچەکەی ئەو ماڵەی کاری لێ دەکەن، دەفرێننە نێو دارستانێکی چڕی دەرەوەی شاری پاریس. لەو دارستانەدا زۆر بێ بەزەییانە و بە دڵێکی ساردەوە خانم و کچەکەی دەکوژن، دواتر جەستەکانیان پارچە پارچە دەکەن و لە دارستانەکەدا، لێرە و لەوێ دەیانشارنەوە.

ئەم ڕووداوە کۆمەڵێ پرسیار لەگەڵ خۆیدا دەوروژێنێت و هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵگای فەڕەنسی بەدوای پرسیارە بێ وەڵامەکاندا دەگەڕێن. لەو پرسیارانەیش: کەی و بۆچی مرۆڤ تاوانێکی وا گەورە و دڵڕەقانە دەکات؟ دەکرێت بڵێین، کە ئەو خانمە بەشێوەیەکی دڵڕەقانە و خۆ بەگەورەزانینەوە مامەڵەی لەگەڵ ئەو دوو خوشکە کارەکەرەدا کردبێت یان ئەو دوو خوشکە بەم کارەیان جۆرە شۆڕشێکیان بەرپا کردووە و بەم شێوەیەیش کۆتاییان بە جیهانێکی ناڕەوا و نایەکسان و دژوار هێناوە. لەم پشێویی و گێژاوە گەورەیەدا، کەسایەتی ناوداری فەرەنسی (سیمۆن دو بوڤوار) ئەم پرسیارە دەوروژێنێت: ئایا کێ بەرپرسیاری ڕاستەقینەی ئەم تاوانە دڕندانەیەیە؟ بێگومان ئەمە لەبەرئەنجامی ئەو پاڵەپەستۆ و نایەکسانی و زوڵمە زۆرەوە، کە ئەم دوو خوشکە، بەهۆی ئەو جۆرە شێتی و تاوانبار و دڕەندییەوە، کە کۆمەڵ بەرهەمیان دەهێنێت، دووچاری بوون. هەروەها (جاک لاکان) هەوڵی داوە، لە بنەماکانی ئەم تاوانە بکۆڵێتەوە و بگەڕێتەوە بۆ سەر سەرچاوە سەرەکییەکانی هەواڵەکە و پەردە لەسەر هۆکارە ناوەکییە دەروونییەکانی تاوانەکانی سەردەم هەڵبماڵێت. لاکان بۆ ئەم مەبەستە گەڕاوەتەوە بۆ سەر دەفتەری پۆلیس و لێپێچینەوە سەرەتاییەکانی پۆلیس لەگەڵ ئەم دوو خوشکە، بەرلەوەی بەڵگەنامەکان بگەنە دەست دادوەر و دادگا و بە وردی شرۆڤەی کردوون. بەڵام دەروونناسەکان زیاتر تاوانەکەیان بۆ حاڵەتێکی دەروونی و تەوژمێکی شێتیی و لەدەستدانی لۆژیکی ئەقڵ، لەلای ئەو دوو خوشکە گەڕاندۆتەوە. هەروەها ئەم ڕووداوە کۆمەڵێک تێڕامانی فەلسەفیش لەلای چینێکی تری کۆمەڵگای فەڕەنسی دەوروژێنێت، بۆ نموونە چۆن هەوڵەکان لەپێناوی گۆڕانکارییەکاندا کۆتاییان پێدێت. بەڵام لەلایەکی ترەوە هەر ئەو پرسیارە فەلسەفییانە بەرەنگاری ڕووداوێکی دڕندەئاسای لەو شێوەیە دەبنەوە و بەهیچ شێوەیەک نایانەوێت پاساو بۆ تاوانێکی ئاوها گەورە بهێننەوە. ئەم کارەساتە ژینییە زۆر سەرقاڵ دەکات تا لە ئەنجامدا ئەم ڕووداوە ڕاستەقینەیە دەکاتە بابەتی یەکەم شانۆنامەی، کە (کارەکەرەکان)ە. ژینییە هەوڵ دەدات لە شانۆنامەکەیدا هێز و ووزەی نێوان سێ کەسی سەر

بەچینێکی جیاوازی کۆمەڵگای فەرەنسی بەرجەستە بکات، دەسەڵات بکاتە دینامیکییەتی پەیوەندییەکان و لەم نێوەندەیشدا چەمکەکانی گەمە ببێتە ئامرازێکی گرینگی گەیاندن و گوزارشتکردن لە حاڵەت و هێما دەروونی و کۆمەڵایەتییەکان.
ژینییە لە شانۆنامەکەیدا دەیەوێت ئەوە دووپات بکاتەوە، کە ئێمەی مرۆڤ دەکرێت ببینە بوونەوەری دڵڕەق و قێزەون، بۆ نموونە مرۆڤ هەندێک جار لەپێناوی گۆڕانکارییەکاندا ببێتە چی یان پەنا بەرێتە بەر ڕووداوی چاوەڕواننەکراوی سەرسوڕهێنەر.

ئەمڕۆ مەسەلە چینایەتییەکان، بەتایبەتی لە ئەوروپا، هەمان بەها و کاریگەری سییەکانی سەدەی ڕابردوویان نەماوە و نییە، بەڵام شانۆنامەی (کارەکەرەکان) بەهەمان شێوەی ساڵانی سیی کاریگەریی و هێز و وزەی خۆی لەدەست نەداوە، ئەمەیش بەڕای من زیاتر دەگەڕێتەوە بۆ ئەو جیهانە ئەبسوردە ڕیتواڵییەی، کە ستراکتوری دەقەکە پێک دەهێنێت و ڕەوتی ڕووداوەکان بە ریتواڵێکی بەهێزی شانۆیەکی ناوشانۆ ئاراستە دەکات. ئەو ڕووداوانەی، کە دێنە ژیانمانەوە و ناتوانین پێشیان لێ بگرین، ئەو ڕوداوانەی، کە لەپڕ هەموو شتە جوانەکان دەشێوێنن و بەرەو بارە ناشیرین و قێزەونەکانیان دەبەن، ئاراستەی نەک هەر ژیان، بەڵکو ئەو دونیایەیش کە تیای دەژین، دەگۆڕن. لە خانوویەکی جوان و قەشەنگدا، خانمەکە تەنها خاوەنی ئاوێنە، جلوبەرگ، ئارایشت، دۆڵاب و کەلوپەلەکانی تری نێو ماڵەکە نییە، بەڵکو خاوەنی کارەکەرەکانیشە. ئەوەی لەم شانۆنامەیەدا گرینگە ئاماژەی بۆ بکرێت ئەوەیە، کە خانمەکە لە کۆمەڵگایەکی پڕ لە جیاوازی چینایەتیدا گەورە بووە، هەموو مامەڵەکانیشی لەم ڕووەوە بە شتێکی سروشتی ناوەزەد دەکرێن. بەڵام دوو خوشکە کارەکەرەکە لەنێوان خۆیاندا، کەسەر بە چینە نزمەکەی کۆمەڵگان، لە کێشەی ئەوەدان، کە کامیان لەویتریان بەهێزترە. ئەمەیش هاوکێشەیەکی گرینگی شانۆنامەکەیە و بەشێوازێکی زیاتر کاریگەر پاڵ بە ڕووداوەکانەوە دەنێت و "کارەکەرەکان" ڕووبەڕووی خۆیان و ڕووبەڕووی " خانمەکە" دەکاتەوە. چەمکەکانی دەسەڵات لە دوو مەداری جیاواز و دژ بە یەکتردا دەسووڕێنەوە: یەکەم، دەسەڵاتی خانم بەرامبەر کارەکەرەکان، دووەمیش گەمەی دەسەڵاتی نێوان دوو خوشکە کارەکەرەکە، ئەوان گەمەی بەهێز و بێ هێز، دەسەڵاتدار و بێدەسەڵات دەکەن و لە کێشەیەکی هەمیشەیی و بەردەوام دان.

(کارەکەرەکان) لەنێوان گەمەی دەسەڵات و لەدەستدانی خوددا

شانۆنامەی (کارەکەرەکان) چیرۆکێکی دژوار و تراجیدیای دوو خوشک: سۆلانژ و کلێرمان بۆ دەگێڕێتەوە و لەم چیرۆکەدا ڕق و خۆشەویستیی لەیەک کاتدا بەرامبەر بە خاوەن ماڵەکە و بەرامبەر بە خۆشیان دەردەکەوێت. ژینییە لە شانۆنامەکەیدا دوو ناوی سیمبولی، کە گوزارشت لە تاریکی ڕەوش و بارودۆخە دەروونی و کۆمەڵایەتییەکانی ئەم دوو خوشکە کارەکەرە

دەكات، داناوە. سۆلانژ، مانای (پادشای خۆر) و كلێریش ڕووناكی یان تیشكی ڕووناكی دەگەیەنێت. ئەم دوو خوشكە هەوڵی ئەوە دەدەن لە ڕوانگەی گەمەیەكی شانۆییەوە ئارەزووە كپكراوەكانیان دەرببڕن، لەم گەمەیەدا بە بەردەوامیی ڕۆڵی خانمی خاوەن ماڵەكە دەگێڕن. بۆ نموونە كلێر ڕۆڵی خانمەكە و سۆلانژ ڕۆڵی كلێر دەگێڕێت و گەمەكەیش لە ژوورەكەی خانمدا دەكەن. ئەمەیش پێویستی ئەم دوو كارەكەرەیە، كە چواچێوەیەكی سروشتی و ڕاستی و واقیعی بۆ گوزارشتكردن لە گەمە و خەونەكەیشیان دابین بكەن. بێگومان بۆ ئەوەی گەمەكەشیان سەركەوتووبێت، دەبێت بنەما ڕاستەقینەكانی ئەو گەمەیە دیاری بكرێت تا هێماگەلەكان لەگەڵ بنەما ئایدۆلۆژییەكاندا یەک بگرنەوە و ئەو خەونە بگۆڕێت بۆ گەمەیەكی ڕاستی و ڕووداوێكی واقیعی. تێكستەكە بە زمانێكی تیژ و ڕاستەوخۆ، هەست و سۆزێكی هەڵچوو و بەرجەستەكردنی خۆشەویستیی / ڕق و كێشەكانی دەسەڵات ڕوون دەكەنەوە. ئەم دوو خوشكە لەیەک كاتدا خانمی ماڵەكەیان خۆش دەوێت و هەروەها ڕقیشیان لێیە، دەیپەرستن و هەروەها دەیانەوێت بیكوژن. بێگومان مەسەلە چینایەتییەكانیش لەپاڵ پرسە خودگەراییەكاندا، خاڵێكی گرینگی دەقەكەن. كارەكەرەكان بەشێوەیەكی زۆر تۆقێنەر ڕق و شەڕ تێكەڵاو دەكەن، هەموو شتێک لەدووتوێی گەمەیەكی ترسناكدا ڕوو دەدات و بەرئەنجامەكانیشی شتێكی چاوەڕواننەكراو و ڕووداوێكی دڵ تەزێنە.

كلێر

ئێوە هەست بە هاتنی ئەو ساتەوەختە دەكەن، كە ئیتر كارەكەر نین. بیر لە تۆڵە دەكەنەوە؟ خۆتان ئامادە دەكەن؟ نینۆكەكانتان تیژ دەكەنەوە؟ كینە وەئاگاتان دێنێتەوە؟ كلێر ... بیر خۆتانی مەبەنەوە ... كلێر گوێتان لێمە؟ بەڵام كلێر ئێوە گوێم لێناگرن!

ژینییە بۆ یەكەمجار تەكنیكە جیاواز و شانۆ ڕیتواڵییەكەی لە شانۆنامەی كارەكەرەكاندا دەردەكەوێت، ئەو فۆرم و تەكنیكەیش دادەنرێت بە سەرەتایەكی چاوەڕواننەكراوی پڕ لە سەرنج و تێڕوانین. ژینییە هەر لە سەرەتاوە بینەر لە شانۆنامەی كارەكەرەكاندا چەواشە دەكات و بەهۆی شێوازە هونەرییەكەیەوە فێڵیان لێ دەكات. بینەران لەو بڕوایەدان، كە سەیری خانمێكی بەڕێزی سەر بەچینێكی بەرزی سەردەمی (لویسی پازدەیەم) دەكەن. ئەم خانمە سووكایەتیی بە كارەكەرەكەی (كلێر) دەكات، لەكاتێكدا ئەو كارەكەرە بەدبەختە یارمەتی خانم ئەدات تا جلوبەرگەكانی لەبەر بكات. بەڵام دوای تاوێک و دەنگێكی ئاگاداركردنەوە، بینەران لەوە حاڵیی دەبن، كە ئەو خانمە لە ڕاستیدا تەنها كلێری كارەكەرە و ڕۆڵی خانمەكە لەگەڵ كارەكەرێكی تردا (سۆلانژ) كە خوشكییەتی، دەبینێت.

سۆلانژ

(وا پێدەچێ کە کلێر بخنکێنێ، لەم کاتەدا کاتژمێرە زەنگدارەکە زەنگ لێدەدا، سۆلانژ دەوەستێ، هەردوو ئەکتەرەکە پێکەوە دەلکێن و بە حەپەساوییەوە گوێ لە زەنگی کاتژمێرەکە ڕادەدێرن) چ زوو؟

کلێر

با پەلە بکەین، ئێستا خانم دێتەوە! (دەست بە داکەندنی جلەکان دەکا) وەرن یارمەتیم بدەن، کات بەم خێراییە تێدەپەڕێ و ئێوەیش هەر تەواو نەبوون!

ئەم دوو کارەکەرە هەموو شەوێک ئەم ڕیتواڵە پڕ لە ڕقە دەگێڕن و بەنۆرە ڕۆڵی خانمەکەشیان دەبینن. بەم شێوەیە ئەم دەستە خوشکە ڕۆڵی خانم و کارەکەرەکەی، کارەکەر و خانمەکەی دەبینن، ڕۆڵەکانیشیان لە ڕوانگەی گەمەیەکی شانۆییەوە دەگۆڕنەوە. ئەوەی گرینگە لەم گەمەیەدا ئاماژەی بۆ بکرێت ئەوەیە، کە ئەم دوو خوشکە، لە بنەمای گەمەی گۆڕینەوەی ڕۆڵەکانیانەوە، گوزارشتیان لەیەکتری کردووە، گوزارشتیان لەقێزی خۆیان لە یەکتری، لەخودی خۆیان و لە خانمەکەیان کردۆتەوە.

ژینییە کارەکتەرەکانی لە چوارچێوەی پێناسەیەکی تایبەتمەندەوە داڕشتووە، بۆیە لەو وێنە تەڵخەکانەوە بەرجەستە دەبن، کە لە ناو ئاوێنەکانەوە ڕەنگ دەدەنەوە. لەڕێگای ئەم ئاوێنە تەڵخانەیشەوەیە، کە کلێر و سۆلانژیش دەبنە کۆمەڵێک خەونی کۆمیدی دیارینەکراو، سەرپێچیی لەو بەند و یاسا و بەربەستانە دەکەن، کە خۆیان ملیان بۆ کەچ کردوون. کلێر ڕقی لە سۆلانژی خوشکی دەبێتەوە، چونکە سۆلانژ سەد دەر سەد وێنەی کۆیلایەتیی خۆیەتی. (ئەوان هەردووکیان ئەوە دووپات دەکەنەوە، کە بێزارن لە بینینی ئەندێشەی خۆیان، کە لەسەر ئاوێنەکان رەنگ دەداتەوە.) بەهەمان شێوە و لەبەر هەمان هەڵوێستە و هۆکارە دەروونییەکان، سۆلانژیش ڕقی لە کلێر دەبێتەوە.

کلێر

خۆشەویستیی بێ مانایە ... بەڵام ئیتر من وەڕس بووم لەم ئاوێنە ترسناکەی، کە وێنەکەم وەک بۆنێکی گەنیو بەرەو ڕووم دەنێرێ، ئێوە ئەو بۆنە گەنیوەی منن ... ئۆە! زۆر چاکە ... من ئامادەم، من تاجەکەی خۆمم دەبێ و دەتوانم لە ژوورەکاندا پیاسە بکەم...

ئەم تورەیی و قین و ریتواڵە توندتیژە، شانۆییەکەیشیان بەرەو گەمەیەکی خوێناویی دەبات و لەبەرئەنجامدا، کلێر لەبری خانمەکەیان دەبێتە قوربانیی و قەنداخە ژەهراوییەکە هەڵدەقوڕێنێت.

کلێر

نکوڵیی لێ مەکەن، بینیمن ... (بێدەنگییەکی درێژ) ... و ترسام، سۆلانژ ... ترسام. کاتێ تەمسیل دەکەین من دەست بە گەردنمەوە دەگرم، چونکە ئێوە بە هەوای خانم نیشانەم لێدەگرنەوە، چونکە هەستدەکەم گیانم لە مەترسیدایە...

لەم نەمایشەدا ڕیتواڵ ڕۆڵی کاریگەری خۆی بینیوە، فێڵە شانۆییەکانیش لەنێو خودی گەمە شانۆییەکەدا، چارەنووسێکی بابەتییانەی شۆڕشی چینایەتییە. هەر بەهۆی ئەم فێڵە شانۆییەشەوە، توانیویەتی بنەما واقیعییەکان لە پانتاییەکی جیاوازتری ڕیتواڵیدا بەرجەستە بکات و مەودا و هەل و مەرجێکی تریان پێ ببەخشێت. بەم شێوەیەیش ڕق و قینی کارەکتەرەکان و بینەرانیش سەبارەت بە خانمەکە دەردەبڕێت.

ژینییە لە سەرەتادا دەیویست دوو ئەکتەری پیاو ئەم ڕۆڵانە ببینن تا ڕیتواڵی نەمایشەکە مەودا و پانتاییەکی قووڵتر لەخۆبگرێت، بەڵام ڕیژیسۆر و شانۆکاران زیاتر ڕۆڵەکانیان بەخشیوە بە ئەکتەری ژن.
بەڵام لە ساڵی ١٩٦٧دا ئەو هیوایەی ژینییە دێتە دی، گروپێکی فەڕەنسی شانۆنامەی (کارەکەرەکان) بە دوو ئەکتەری پیاو، کە جلوبەرگی ئافرەتیان پۆشیوە، پێشکەش دەکەن، هەروەها ڕۆڵی خانمەکەیش دەبەخشن بە پیاوێکی قژدرێژی قۆڵ و باڵ ئەستوور. نەمایشەکە سەرکەوتنێکی گەورە بەدەست دەهێنێت و لە زۆربەی وڵاتانی ئەورووپای خۆرئاوادا پێشکەش دەکرێت.

شانۆنامەی (کارەکەرەکان) لە ساڵەکانی پەنجاکانەوە و تا ئێستایش بۆتە جێگای سەرنج و گرینگی پێدانی زوربەی شانۆ ئەزموونگەر و پێشڕەوەکانی ئەورووپا و دونیایش.
(کارەکەرەکان) جگە لەو ناوەڕۆکە دەوڵەمەندەی، کە بۆ هەموو کات و شوێن و سەردەمێک دەگونجێت، دووپاتکردنەوەیەکی بەردەوامی شانۆ و تەکنیکی هونەری و ڕیژی و توانا بێ سنوورەکانی هونەری شانۆیە.

سەرچاوەکان

بە سوێدی

Genet, Jean, Essaer och artiklar, urval och oversttning av Kim West. Site Editions/Propexus, 2006

Genet, Jean, Skarpt bevakning, oversettning av Sebastian Duraffourd med forord av Johan Gardfors, Bladstaden, 2010

بە کوردی

ژینییە، ژان، کارەکەرەکان، وەرگێڕانی دلاوەر قەرەداخی، دەزگای ئاراس، ٢٠٠٦

ڕەئووف، دانا، لە کلاسیکەوە بۆ مۆدێرن، چاپ و بڵاوکردنەوەی (ڕەنج) ٢٠١٠

بە عەرەبی

شمعبو، د. آحمد دیب، مدخل الی مسرح جان جینیه، آلاداب آلاجنبیه، آلعدد ٥٠ آلسنه ١٩٨٧

ج. ل. ستیان، الدراما الحدیثه بین النضریه و التطبیق، ترجمه، محمد جمول، منشورات وزاره الثقافه، دمشق ١٩٩٥